

המלה

ישרו בערבה מסלה לאלקינו (ישעי' מ' ג')

ירחוק — בעברית ובאידית

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יצא לאור ע"י ועד הרבנים דניו-יארק רבתי

חוברת ו' ז' ח'

ב"ה, המוזיאון, תש"א.

שנה ו'

ת כ נ ה ע נ י נ י מ :

שאלות הזמן : לשנה טובה תכתבו ותחתמו ; חובתנו אל „האובדים בארץ אשור“... המערכת
 החוט המשולש הרב חיים קארלינסקי
 לנבוכי התקופה הרב משה אבינדר עמיאל
 רבי יואל הלוי הרצוג ז"ל הרב שמואל פליסקין
 נוסחאות תפלה המערכת
 חרשי תורה : בדין נשבע לבטל או לקיים את המצוה הרב איסר יהודה אונטרמן
 על המקואות החדשות : א) לתיקון החדשות הרב חיים ביק
 ב) אם יש במקואות החדשות משום זחלין
 המעריבין הרב ניסן טעלושקין
 אידישע אפטיילונג : אונזערע „שברים“ און זייער „תרועה“; נאך ווען „האָלסייל“ הכשרים ;
 רעעקליכע הפקירות ; טהרת המשפחה רעדאקציע
 כל המוסף גורע שמואל ד. מהרשק
 סלאבקיט און טיפיקיט אין אידישען חנוך ש. ווילנער
 שונות ומודעות

"HAMSILOH

Published by

RABBINICAL BOARD OF GREATER NEW YORK

229 East Broadway, New York, N. Y.

Vol. 6

New York, July - Aug. - Sept., 1941

No. 6-7-8

ת נ א י ה ח ת י ס ה :

\$1.00 — לחצי שנה

לשנה — 2 דולר

נדפס בבית הדפוס ניוזבורג ליינאָטײַפּינג קאָמפּאַני, 68 סאָפּאָלק סטריט, ניו יאָרק, נ. י.

המסלה

ישרו בערבה מסלה לאלקינו (ישע' מ' ג')

ירחוק — בעברית ובאידית

מוקדש לעניני תורה ויהדות

יוצא לאור ע"י ועד הרבנים דניו-יאָרק רבתי

חוברת ו' ז' ח'

כ"ה, תמוז-אב-אלול, תש"א.

שנת ו'

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

לחברינו הרבנים שבעיר ניו-יאָרק זו הבירה, ולחברינו הרבנים די בכל אתר ואתר, לקוראינו הנכבדים, לחרדי עמנו ולכל בית בישראל שבארצות הברית; להעוסקים בהחזקת התורה והרכצתה, להעושים והמעשים במעשה הצדקה בארצנו במעשה והעזרה לגולה; להעוזרים בבנין ארצנו הקדושה ולבניה-בונה; לאחינו, עצמנו וכשרינו, האומללים, המעונים ביסוריהם והנרדפים בלי חשך, להצועקים ונענים ולא לה שקצרה ידינו מלהושיע למו; ולכל אחינו בני ישראל שבארץ ובגולה — לכל אלה אנו שולחים ברכתנו:

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

ובימים הנוראים של שנת ה', שבת"ה הזאת לאלקינו, הבאה עלינו לטובה, נתאזר נא בכחותינו ונשא לבבנו אל כפינו ונעמוד בתפילה ובצעקה לפני אבינו שבשמים שירחם על שארית פליטת עמו ישראל, ויאזין לתפילת בניו, ויקשיב לשוועתם, ויבואו לפניו דמעוניהם, ויראה בצרת עם סגולתו, וישים קץ לסבלותו, ויראנו את זרוע עוזו, ויושיענו מכל צרותינו ומצוקותינו, והרשעה כולה כעשן תכלה ויעביר ממשלת זדון מן הארץ, ושבת של גאולה תבא לארץ ולדרים עליה, וישראל וארצנו ותורתו יגאלו גאולה שלמה על ידי משיח בן דוד צדקנו, אמן.

שאלות הזמן

חובתנו אל „האובדים בארץ אשור“

בכל דור ודור ובכל תקופה ותקופה היו לנו שני סוגים של גלויות ושני סוגים של גולים. היה לנו סוג של גלויות מצרים, כשנתחכמו עלינו לענותנו בסבלותם, למרד את חיינו בעני עמל ולחץ, בגופותינו בנו ערי מסכנותם, וברמינו רפאו את מרויהם ושכנו את המתם הפראית ובכל מיני תחבולות אכזריות שאפו לכיורנו. וגולי ישראל שבגלות מצרים היו „גדחים“ מכל מצב ומתבוססים ברמייהם, אבל רוחם היתה אתם ולמרות כל העמל שעמלו וכל הטורח שטרחו המצריים לא שלטו בנשמתם של בני הגולה, כי היו אך „גדחים בארץ מצרים“.

והיה לנו סוג של גלויות אשור, כשהבטיחו לנו מנצחיו „ארץ כארצכם“, וישבנו על נהרות בכל ואף עמדו את גדולי אחינו בעטרות של ממשלה ובכבוד מלכים, וגולי ישראל היו „אובדים בארץ אשור“, „אובדים באשרם, מאבדים את עצמיותם, את תורתם, מתרחקים מעמם וקדשיו, ושואפים „לחיות ככל הגויים“.

כיוצא בזה חי' לנו בתקופות של ספרד וצרפת, אשכנז ופולין ובדורות האחרונים אשכנז ורוסיה. כל הגלויות הללו היו משתנות חליפות לפי המצב ששרר בעולם. פעם היתה לנו ספרד לגלות אשור צרפת למצרים ופעם באו תחתייהן אשכנז ופולין או אשכנז ורוסיה.

ואף בשנים האחרונות שאנו חיים בהן הרי כמה רבבות אלפי ישראל נתונים, כמו במצרים שלעבר, לכל מיני צרות, בגופותינו וברמי אחינו בונים ערי מסכנות, „גדחים“ אנו מכל מצב בחיים ומסורים אנו להרג ולחרב ולכל מיני יסורים קשים על לא דבר רע שעשינו לשום בריה שבעולם, רק בכונה לבלותינו. אבל אחר כל אלה רוח אחינו האומללים האלה לא פג בהם, נשמתם אתם, כי אך „גדחים“ המת. ואף ב„געטא“ שנסדרו יודעים הם לשמור את תורתם

ולתחזק ביהדותם. — ובאותה שעה היתה רוסיה לנו כארץ אשור, ומיליוני אחינו השרויים בגלות ההוא היו כ„אובדים“ לנו, נקרועים מאתנו בגופם ובנפשם מפני על האושר שראו שם לפנייהם ובשביל הזכויות המדומות שחלקו להם.

ואנו השרידים והפליטים שבבית ישראל, לבנו נרתח ונקרע לגזרים מגורלן של שתי הגלויות הללו. נאנחים אנו על גורלם של אחינו הנענים והמדוכאים, ה„גדחים“ בגופם שבארצות העוני, ומבכים אנו את רבבות אלפי ישראל ש„אבדו“ לנו בארץ הקומונאים.

אולם אף שגורל שניהם נגע בלבנו, ונפשנו כדה על אלו ועל אלו, היה לבנו תמיד פונה לעזרת „גדחינו“ והסחנו דעת מאלה שחשבנו ל„אובדים“. חטא חטאנו בעשרות השנים והאחרונות נגד אחינו שברוסיה. ובשעה שהתרענו על הרדיפות השונות שהתחוללו בארצות אשכנז, פולין, רומיניה וכדומה, שכחנו את גורל מיליוני אחינו שברוסיה, השלמנו בנפשנו כי חלק זה מישראל כבר נקרע מאתנו וחטא. אמנם „תירוץ“ היה לנו: „מבלתי יכולת“ לחדור שם בעזרתנו. אבל הנה ו„תירוץ“ זה ניטל טעמו.

זיק של אורה חדר לתוך הערפל של עולמנו החשוך. רוסיה זו שכולנו ערננו עליה, בהיותה מאות בשנים חומה בצורה של תורתנו, שבה פתחה התורה והאירה מויה לכל ארצות הגולה, ארץ זו עמדה על טעותה — כאלה הן השמועות שהגיעו אלינו — והסירה את כבלי הברזל מעל צוארי אחינו „האובדים“, פתחה להם פתח — אמנם עדיין כחודו של סחט — לדרך החופש של האמונה ולמורי התורה, ושוב אנו שומעים רבבות ישראל — שבאמת היינו מאמינים תמיד „כי לא ירח ממנו נדח“ — שואפים להשתמש בזכות זו שניתנה להם ולחזור אל מקור מחצבתם אלא שהם כחבושים בבית האסורים של מלחמה נוראה, של דם ואש, רעב ודבר, ד' ירחם עליהם, והחבושים הללו אין יכולים להתיר א"ע מאסוריהם, ובעניים ובלחצם עיניהם נשואות לעזרתנו החומרית ולהקמת הריסותיהם הרוחניות.

ואנו האומנם כה נתאבן לבנו, האומנם כה

יסעו לעיר וואלאזין, כדי לפשר ולהשלים בין היריבים. ויבחרו בהנאונים: ר' רוד טעביל הנאב"ד רמינסק⁽²²⁾, ר' יוסף פיימער הנאב"ד דסלוצק⁽²³⁾, ר' זאב וואולף לאנדא המ"מ דווילנה⁽²⁴⁾ ור' יצחק אלחנן ספעקטאר הנאב"ד דנאוואראדאק⁽²⁵⁾.

ימים אחדים ישבו הרבנים הנאונים בעיר וואלאזין. הם שמעו את טענותיהם של שני ראשיהישיבה והצליחו להשלים כיניהם ולהכניס סדרים בהנהגת הישיבה. וזהו נוסח כתב-הפשרה⁽²⁶⁾:

"כאשר נועדנו ונאספנו פה ס"ק וואלאזין לפסק בעניני הבית הגדול שמגדלים תורה ברבים ע"י הרבנים הג' ר"מ, ה"ה הרב מו"ה נפתלי צבי יהודא ליב נ"י, והרב מו"ה יוסף רובער נ"י — זאת אשר הוסכם בינינו ת"מ ורשמנו וכתבנו פה.

(א) ראשית כל גורנו אומר שיהי' שלום בין הרבנים וכל מי מכני הישיבה שיזלזל בכבוד אחד מהרבנים הנ"ל כמעשה או כדבור ויפורסם הרבר מתויבים שניהם לרחק האיש הזה או לענוש כפי ראות עיניהם.

(ב) קבלת התלמידים לחישיבה, תלוי ברצון הרב הג' מו"ה נפתלי צבי יהודא ליב הנ"ל בעצמו לכר כאשר היה עד בה, רק כאשר יבוא מכתב מיוחד להרב הג' מו"ה יוסף רובער הנ"ל, רשות בידו לקבל בעצמו, ולרחק או לענוש אחד מכני הישיבה מטעם המבואר באות א', וכיוצא בזה, כשיראה אחד מהרבנים שהוא מן הראוי אוי רשות כיר כ"א מהרבנים הנ"ל ואין השני יכול למחות עליו.

(ג) הרבנים הנ"ל, יהיו פגיעת למודם בבית מתיבתא או בחדר בהמתיבתא, בכדי שישגיחו תמיד בעינא פסיחא אל לימוד התלמידים שיהיה עצהיו"מ, וכשיצטרך אחד מכני הישיבה לשאול איזה דבר מלימודו יהיה בהמתיבתא

קפא רוחנו, עד שכל הרגשות אח ניטלות מאתנו? אנו, שזכינו להיות השריד היחירי בעולם השמים הזה, אנו שניתנה לנו היכולת לעשות דבר מה להצלתם, האומנם נשא עלינו עון פלילי זה ונחשה לעת כזאת?

ועלינו, רבני ישראל ע"י אגודתנו, מוטלת החובה בראשונה להתאזר ולהתאחד עם כל ירא וחרר שרבר ר' יציץ בו, וביחד לעורר את כל מוסר של עזרה (ה"רזשוונט כמובן בראש), את כל חברה של תמיכה, את כל פלוגה שרוח ומעשים רונגלים בקרבה לכוא בדברים, למכס עצה, לעבד תכנית של עבודה רחבה בין בנוגע למשא ומתן עם ממשלת רומיא ברבר החופש של עבודת ר' ועוברי ר', ובין בנוגע להושטת עזרה לננועי חרב ורעב.

אל נא נחטא עוד בנפשותינו, נשכח נא לרגע את כל דאנותינו האחרונות, את כל הדברים שבינינו, נחיש נא ונתעורר ונעודר לעזרת אחינו המצפים לר' ולנו. נתאזר נא בכל כוחותינו ור' יהי' אתנו ונתברך לזכות ליום בו, יתקע בשופר גדול ובאו האוברים בארץ אשור והנרחים בארץ מצרים".

רבותינו וחברינו, אחינו שבאמריקה, פעולות ומעשים נדרשים מאתנו! . . .

ה ה ו ט ה מ ש ו ל ש

(א)

הגאון ר"ד סאלאווייציק זצ"ל

מאת הרב חיים קארלינסקי

(המשך)

כאשר דאו גדולי הדור ואלופי התורה שאש המחלוקת הולכת ומתפשטת ועוד מעט ותיגע ביסודות הבנין להרום את קיומה של הישיבה; וימחרו לקרוא לאסיפה ולמכס עצה איך לכבות את אשיהמחלוקת. אחרי אשר כאו כדין ודברים עם שני ראשיהישיבה — שכונתם היתה רצויה ומחלוקתם היתה לשם שמים — והם נתנו את הסכמתם להציע את טענותיהם לפני בית-דין של רבנים, חוץ למ שארבעה מגדולי הרבנים

(21) מחבר „נחלת דוד" ונפטר י"ז אייר, תרנ"א.

(22) נפטר ל' ניסן, תרכ"ד.

(23) נפטר ערב יוה"כ, תרכ"ז.

(24) היה אח"כ הנאב"ד רעיר קובנה. מחבר שו"ת „כאר יצחק", „נחל יצחק" ועיון יצחק", ונפטר

ביום כ"א אדר, תרנ"ו.

(25) תעורה זו העתקתי מהספר „תולדות יצחק" מאת

יעקב הלוי ליפשיץ, וורשה, תרנ"ז.

ונאום יוסף במ' מאיר ז"ל
 חונה בק"ס סלוצק.
 ונאים זאב וואלף בהרב מוה"ר
 יחזקאל פייוויל זצ"ל.
 ונאוב יצחק אלחנן בהרב מוהרי"א
 זצ"ל חוב"ס נאוואהרדק.
 (החשך יבא)

לנבוכי התקופה

מאת הרב משה אבינדרור עמיאל

מה בין אחדות הכורא ובין האליליות

בין האליליות ששררה בעולם כולו עד מתן תורה ובין אחדות הברא, יש לא רק הבדל במספר — בין אחד להרבה — אלא יש גם הבדל בעצם; לא רק הבדל כמותי אלא גם הבדל איכותי.

אצל היהדות ברא אלקים את האדם בצלמו ודמותו, ואילו אצל האליליות להיפך: בראו להם בני-אדם את אלהיהם בצלמם ודמותם. היהדות אומרת, „מה הוא רחום — אף אתה רחום“ והאליליות אומרת את ההיפך: מה אתה — אף הוא. ובה נולדו אצלם אלילים נואפים, שורדים וצמאים לדם, גם לדם חבריהם האלילים וגם לדם אדם וחיה.

„אמר ר' יוחנן, הרשעים מתקיימים על אלהיהם, שנאמר: ופרעת חלם והנה עומד על היאור, אבל הצדיקים אלקיהם מתקיים עליהם, שנאמר: והנה ד' נצב עליו“ (מ"ד ויצא) — כי אמנם כל יסודה של האליליות הוא להתיצב על אלהיהם, שחרי המה עושים היקש מצלמם לאלהיהם, וכל היסוד של היהדות היא בזה שר' נצב על האדם.

היהדות שואפת שגם בני-האדם יהיו לצדיקים, והאליליות עושה גם את האלילים לרשעים, כי מה היא זו מדת הרשע? — זוהי מדת הערצת התקוף, הנומעת בלב האדם לא רק רגש היראה אלא גם רגש הכבוד לכל תקיף. התקיף מטיל עליו אימה, ובכל זאת — או יותר נכון, דוקא בשביל כך — הוא

ולא בביתם של הרבנים הנ"ל. קביעות התפלה של בני הישיבה יהיה דוקא בבית האולפנא. (ד) כשיביאו המשולחים מעות הישיבה, יביאו בפני שני הרבנים הנ"ל, ויעשו שניהם חשבון, וירשמו בפנקס הישיבה, וכשיבוא מעות הישיבה מאיזה מקום ליד א' מהם, מחויב להודיע תומ"י להשני וירשמו בפנקס הישיבה. (ה) כל המעות הישיבה המסובץ יהיה סגור כתיבה, וכבית הרב מו"ה נציה"ל הנ"ל ובשני מנעולים ויהיה מפתח אחד ת"י הרב מו"ה נציה"ל הנ"ל, והשני ת"י הרב מו"ה יוד"ב הנ"ל, וכשייטרך לקבל מעות להוצאות הישיבה יבוא הרב מו"ה יוד"ב הנ"ל לפתוח התיבה הנ"ל ויורשם ע"ח בפנקס הישיבה.

(ו) כל הוצאות סיפוק בני הישיבה, למוזנותיהם, ולגר מצוה, ושאר הוצאות מהישיבה, יתנהג הכל ע"פ הרב מו"ה נציה"ל הנ"ל, ובעת שיבא משולח מדרגו, ויביא מעות של הישיבה, יקבל הרב נציה"ל לסלק חובות מה שיעלה מהוצאות הישיבה עפ"י רייסטער שלו תומ"י, ועוד יקבל עשרה רז"כ ת"י על הוצאות להבא בכרי שלא להטריח תמיד את הרב מו"ה יוד"ב הנ"ל, וכשיהיה רשום בפנקס שלו חשבון מהוצאה העשרה רז"כ הנ"ל, יקבל מחדש עוד עשרה רז"כ.

(ז) לרחק המשולחים תלוי בדעת שניהם, ולא ירוחק שום משולח כי אם בהסכם שניהם. המשולחים אינם רשאים להעלות בכבוד אחד מהרבנים הנ"ל יותר מעל חברו.

(ח) הר"ח הנבחרים מווילנא, וממינסק, ומאיוועניץ, עומדים בחזקתם ומשמדתם כמקדם.

(ט) הרב הג' מו"ה נפתלי צבי יהודא ליב הנ"ל יקבל כ"ש סך שלשה עשר רז"כ. הרב הג' מו"ה יוסף דובעד יקבל כ"ש שמונה רז"כ. הרבנית ת' תקבל כ"ש ארבעה רז"כ. ר' חיים יוסף בהרב ר' אליה זלמן יקבל בכ"ש סך עשרה זהובים. כל הנ"ל יצא מאתנו הח"מ ולראיה בעה"ח יום ד' טוב מרחשון תרי"ח לפ"ק פה ק' וואלאזין.

נאום דוד טעביל במ' משה זללה"ה
 מד"א דק"ס מינסק.

וגם העברים שנזכרים לנו בתכלית השנאה: הראשונים מפני שהמה הרודפים, התקיפים, והאחרונים מפני שהמה הכורעים ומשתחווים לפני הרודפים הללו. היהדות איננה לא מוסר של אדונים ולא מוסר של עבדים אלא מוסר של בני-חורין, „אנכי ד' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים" — זה הוא החותם תכנית של אלפי ישראל.

ואל תאמרו, כי עתה אין לנו צדיקים כלל לדבר על האליליות שכבר נתבטלה גם אצל הגויים ונעשה רק חומר להיסטוריונים המומחים לאותו דבר. כשם שבעולם החמדי לנו רואים חמדים פושטים צורה ולובשים צורה אחרת והחומר בעצמו נשאר כמקדם — כך לנו רואים בעולם הרוחני להיפך: צורה יוצאת מנוף אחר ונכנסת לנוף אחר והצורה בעצמה נשארה כמו שהיתה.

יש גלגול בנשמות. הנשמה לפי דעת המקובלים, כשהיא יוצאת מנוף אחד היא טסה בעולם התהו עד שמוצאת לה גו אחד להכנס בו; ויש גלגולים באיריאלים, שמתגלגלים מחומר אחד לשני, אם שע"י שינוי החומר קשה הרבה פעמים לעמוד עליהם ולהכירם. וכך הוא הדבר גם בנוגע לאליליות. האליליות לא נתבטלה גם עתה, אלא נתגלגלה מחומר אחד לשני. ואמנם יש בזה שינוי החומר אבל לא שינוי הנשמה שבה.

ואם כל כך נתחבב על הנוצרים פתגמו של אותו האיש, שאם סוטרם לך על הלחי האחת הנש את לחיך השניה; או אם ימשוך מי ביד חזקה את המעיל העליון מסור לו תיכה בהכנעה גם את המעיל התחתון — וכמוכן, שכל זה רק להלכה ולא למעשה — הנה כל מי שיוורד לתוך עומקו של דבר יראה, כי יש בזה הרבה יותר משיטת האליליות ממה שיש בזה משיטת היהדות. היהדות ששנאה את הרודפים תכלית שנאה אומרת, „עין תחת עין" — הרודף לא ינקה. אולם האליליות התייחסה תמיד ברנש של בבור לכל סוטר על הלחי ולכל חמסן בכה. ובפתנם הנ"ל חירשה הנצרות רק את האופן שבו מחוייבים כולנו להביע לו את רגש הכבוד שלנו... ואמנם כן, עבודת האליליות, שאת

אוהב אותו כנפשו; ולחלש להיפך: הוא מתיחס אליו לא רק ברנש של בזיון, כי אם גם ברנש של שנאה, והכל מפני החטא היחידי שחלש הוא.

ובאמת. עצם הרשעות הזו נמצאת במרה מרובה או מועטת בלב כל אדם: הגעו בעצמכם ותעמדו על העובדה, כי כל עיסקה של עבודת האלילות בא רק ממדת הרשעה הזו, הם עברו להאלילים, מפני שחשבו אותם לתקיפי דעלמא. ואמנם הם אהבו את האלילים בכל נפשם ומאדם, והקריבו להם לא רק את מיטב חלבם ובקדם כ"א גם את מיטב בניהם. אבל אהבה זו באה רק ממדת הרשעות שבקרבם, לאהוב ולכבד את התקיה, ומי תקיה יותר מאליל?... להניגוד הקיצוני הביאה היהדות, שעבדה תמיד לא—ל רחום וחנון ורב חסד. ואם ירעו כי הוא גם גדול ונורא, גבור ותקיה, אבל — „במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו, ודבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים ומשלש בכתובים". והתבוננו שמעולם לא אמרה היהדות: מה הוא תקיה אף אתה תקיה, אלא „מה הוא רחום אף אתה רחום".

ואלמלי בא לפני בזמן הזה עכו"ם להתגיד והיה דורש ללמדו את כל התורה כולה על רגל אחת הייתי אומר לו: מלחמה לך עם התקיפים מדור דור — זהו כלל גדול ואירך פירושא הוא, זיל נמוד.

ואם כל האלילים מבקשים את הרודפים ולפניהם יכרעו ברך, הנה ה' אלקים יבקש את הנדרה, וכביאור חז"ל על זה: „לעולם האלקים יבקש את הנדרה, בין צדיק רודף צדיק, בין רשע רודף רשע, בין רשע רודף צדיק ואפילו צדיק רודף רשע". כי כיון שהצדיק מתחיל להיות לתקיה ולדרוף הוא פוסק להיות צדיק; הרשע ברנע שנעשה לנדרה הוא פוסק להיות רשע.

הפילוסוף ניטשה היה מתלוצץ על היהדות ואמר, כי כל מוסר היהדות הוא רק מוסר עבדים, שהרי הוא מנן רק על החלשים. ועל זה נשיב: „פלגינן רבוריה". אמנם היהדות איננה מוסר של אדונים, אבל איננה בשום אופן גם מוסר של עבדים. בי גם האדונים

רבי יואל הלוי הרצוג ז"ל

אביו של הרב הראשי בארץ ישראל*

מאת הרב שמואל פליסקין

(שרטוטים לדמות דיוקנו וחייו)

אישיות מקסימה ומעניינת היתה זו של רבי יואל הלוי הרצוג ז"ל, רב לבית המדרש הגדול שברחוב ריידע־נאווע, בפריז; וסבורני שכדאי והגון להיהדות, בכל מדחביה, להתודע אתה. בשורותינו אלו המועטות נשתדל לסקור על חייו ואופיו, פעולותיו ויצירתו של גאון התורה זה, שהיה עמוד התוף של היהדות החרדית בצרפת, עד יום פטירתו, בשנת תרצ"ה.

* * *

הרב יואל הרצוג נולד בחודש אלול, שנת תרכ"ו, בכפר קטן, בצד לומזא, רוסיא, להורים חרדים ותמימידעת, שהתפרנסו מיגיע כפם בחקלאות.

אופינית היא עובדה זו, המתייחסת לעונות הפעוטות שלו ומפיצה אור על גילו בשחר חייו, שעליה רגיל לספר בתדירות בעונג מיוחד.

פעם, כשאמו הביאה, לשוק הלומזאי, למכור מתוצרת ארצם, לקחה אתה את יואל, בנה הקטן. בעת שאמו הוכרחה ללכת ולסרר רבר מה מעסקיה, השאירה את בנה לשמור את הפירות שבעגלה. פתאום, והוא רואה יהודי בעל זקן המהלך ומכריז:

"יהודים, לבית הכנסת!"

יואל הקטן, שלמד מפי אמו שבערב שבת השמש מכריז על סגירת החנויות וקורא את היהודים לבית הכנסת, חשב שבטח ערב־שבת כעת. מתוך שברון־לב וצער משום חשש חילול השבת התחיל לבכות, וככה יולל עד שובה של אמו, שהרגיעה אותו, בכאדה לו שאחד המגידים המפורסמים ידרוש הלילה בבית הכנסת (וכפי המנהג בימים ההם בעיירות, הכריזו גם על מאורע בלתי רגיל זה ברחובות ובשווקים).

בימי ילדותו, בחדר; בנעוריו, בישיבה קטנה; ובעלומיו, בישיבה גבוהה, למד בלומד

התחלתה אנו רואים בימי הקדם לא פסקה מן העולם גם בימי הבינים וגם בעת החדשה. אם כי מי תמיד בגלגול חדש. בימי הבינים אנו רואים את האיליות בדמות התקיפות בעולם הבא. ה"קדושים" אשר בארץ משלו ממשלה בלתי מונבלת ובראשם עמד האפיפיור, שהיה ממש מושל בכפה, שכל מלכי מזרח ומערב היו הדום לרגליו. אבל באמת גם אז לא הקדושה משלה בארץ אלא התקיפות הקודמת קבלה צורה חדשה, צורה של עולם הבא... ברי היה להם, כי כל אלה הקדושים תקיפים גדולים הם בעולם הבא, עד שכל התקיפים בעולם הזה הם כאין וכאפס נגדם, לכן היו הכל כורעים ומשתתחים לפניהם. ודבר זה, הלא הוא עצם האיליות מאז ומעולם, לכרוע ברך לפני כל תקיף, אך ורק מפני התקיפות שבו, אם כי תקיפות זו אינה מביאה למכבדיה שום תועלת. וכן היו שונאים בתכלית את כל הכופרים ששפכו את דמם כמים, לא כל כך בשביל כפירתם, אך בשביל הטאם האחד — שחלשים הם, אם לא בעולם הזה על כל פנים בעולם הבא...

והעת החדשה אמנם הפילה למשואות את אילי ימי הבינים וסר צלם של ה"קדושים", אבל באותה שעה השתדלה שלא ישאר ח"ו החלל רק והראה במקומם אילים חדשים, הלא המה האילים הלאומיים. חדלו להעריץ את התקיף בעולם הבא, אבל לעומת זה נעשתה התקיפות הלאומית למטבע עוברת לסוחר בכל העולם כולו. וכל עם שיכול יותר לשרוד ולהרוג — הוא הוא העם הנבחר, שהכל חייבים בכבודו; ולהיפך: על העם העשוק והרצוף מביטים כעל עם לא־יהיה.

וכה יש בזמננו אילים רבים, כל אומה ואומה ואיליה המיוחד.

רק בני ישראל — לפי דברי חז"ל — שרפו בתחלת הבית השני את "יצרא דעבורה זרה", אבל אומות העולם לא שרפו אותו עדיין, אלא הלבישו אותו בבגדי כהונה שאינם הולמים אותו כלל וכלל. ועל כן הוא מתפרץ כל כך לעתים תכופות ומתגלה לנגד עיניו כפרצופו המקורי והאמתי. (בחיזור)

הכלן מראה לו על איש אחר, אך, לרוב השתוממותו, אין זה אותו האיש ששמשו. „אולי נמצא פה גם הכלן אחר?“, שואל ה„חפץ חיים“.

„לא“, עונה ההכלן, „אני ההכלן היחיד פה“. ועדיין, אפשר הוא הטועה, חשב ה„חפץ חיים“, ורק ההכלן אינו רוצה לבוא על שכרו, ועמד והפציר בו שיקח ממנו שכר פעולתו. אך, הלה, ההכלן טוען ואומר: „איני יודע מה אתה סח“. ובתוך כך, הרב הרצוג מציץ ממחבואו ומתענג . . .

בעת כבר הבין ה„חפץ חיים“ שנתאנה באופן לא רגיל זה. מילא, מה שהיה היה; וכי מה אפשר לעשות?

למחרת, כשבת אחרי הצהריים, ביסר ה„חפץ חיים“ את ביתו של הרב דמתא, להשתעשע אתו בדברי תורה. כל הכתורים הנוכחים בכית הרב הושיטו לו „שלוס“, וכתובם היה גם הרב הרצוג. בראות ה„חפץ חיים“ את הרב הרצוג, שאלו:

„מתראה אתה להיות ידוע לי; אולי היית בראדין?“, „לא“, ענה הרב הרצוג, „בראדין לא הייתי מעולם“. — „אבל, עם כל זה, מכיר אני אותך; איפה ראיתך?“, „אולי אתמול!“, ענה הרב הרצוג, בקול מעורב ברעד וחרדה.

לתמהון כל הנאספים, לפני ה„חפץ חיים“ נתארמו, כמאיוזו כלימה מסותרת. ה„חפץ חיים“ כבר הבין שהוא מרמוז על המאורע דאתמול, על ההכלן שנעלם, ובקול רציני אמר אליו:

„עוד הפעם לא תעשה כזאת!“ „לא, רבי“, ענה ר' יואל, „בוא נא עוד הפעם ואני מוכן לעשות את מעשי“ . . .

הרב הרצוג למד גם כן בישיבת סלבודקא קוצנא, ואצל הרב מוילסקי, בבדי להשתלם בהוראה שמושית והלכה מעשית.

כמשך לימודו סבל הרבה מעוני, ולמרות הכל, לא פסק פומיה מנירסא גם בחיי הצער ורוחק, בהם היה נתון במיטיב ימי עולמיו. הרב הרצוג הצטיין כנאומיו הנלהבים ושיעוריו המלאים השכל ודעת, אותם הרצה לפני עדת „חיי אדם“, כלומא. מזורעיו

זא — שמה הצליח בלימודיו עד ששמו התפרסם בתור אחד הכתורים הכי מצוינים בישיבה. כשרונותיו המפליאים — זכרונו ככור סיד שאינו מאבד טיפה, חודש-שכלו וחורפו, סקרנותו הכבירה לתורה וחכמה, ועל כולם, שקרנותו העצומה קנו לו יחס של הערצה מצד רבותיו. מדותיו התרומיות — יחסי האהבה שלו לכל המתקרבים אליו, ענותנותו וצניעותו היתירה, הרכישו לו חוג ירדים בין חבריו ונשיאת חן בעיני כל רואיו.

עובדה מעניינת ואופינית היה מספר תמיד כהנאה מרובה, איך „הונה“ את ה„חפץ חיים“, מראה על חידורו והמצאתו.

איתרחש, וה„חפץ חיים“ בא ללומא, בעת מסעיו של „רוכל“ זה להחזיר על העיירות ולמכור את ספריו. בואו של איש פלאים זה, שתפארת אנגלית כבר נארגה סביבו בעת ההיא, נתפרסם תיכף בכל העיר.

הרב הרצוג עדיין לא זכה לראותו מעורו, אך מפי השמועה למד על הופעתו הפשוטה של האי גברא-רבה שהוא קטן-קומה, בעל זקן קטנטן, אדרת אילים מעילו, כובע של סמט על ראשו ועיניו הכחולים מפיצים תום, אמת ואהבה.

בערב שבת הלך הרב הרצוג לבית המרחץ, כפי מנהגו מירי ערב שבת לערב שבת. בעת היותו שמה נכנס יהודי קטן-קומה, ושואל:

„מי הוא ההכלן?“

על ידי שכלו הפועל הרגיש תיכף שזה הוא בודאי ה„חפץ חיים“. בהמצאה עילוית-חריפה, ברקאית, תפס שזו היא השעה הראויה לשמש את המונע מלהחזיר כזאת לשום אדם, והרב הרצוג השיב:

„אני הוא ההכלן“.

הרב הרצוג הוסיף הבל, ו„טאטא את ה„חפץ חיים“ היטיב, ועשה את מלאכתו בשלימות, מתוך עונג ונחת שזכה לשמשו.

כשה„חפץ חיים“ לבש את כנדיו, התחיל לחפש אחרי ההכלן; „איפה הוא ההכלן“, שאל את הכלן, „הרי עלי לשלם לו שכר פעולתו“.

והתחלת הכניסה של ארם ההתבוללות. הוא הגיב על זה בכל תקפו וגבורתו; במשך של שנה תמימה לא עבר על מפתן בית הכנסת שלו. מחאתו החריפה זו של בעל האישיה ברולחית צלולה, מי שקנה את אהבתם ורפש את האמון אליו, הכריחם לשנות את החלטתם. הם, בעלי התיקון, הסכימו לבלי עשות שום תיקונים בניגוד למנהיגם; והשלום הועמד במחננו. הוא היה אומר:

„במה שרבי ישראל מסלנט לא הצליח, עלי לגמור ולנצח.“ (כפי הירוע שרבי ישראל פעל בצרפת זמן רב, בכדי ליסד קהלה חרדית מסורתית; כמדה מסוימה גם הצליח בכיוון זה).

למרות כל הטורד שלו בעניני הכלל היה ממשיך את לימודו בתורה בקביעות. על בקיאותו המפליאה בשני התלמודים, בבלי וירושלמי, בפוסקים, בשאלות ותשובות — של הראשונים והאחרונים — במדרשים, ספרי מחקר ומוסר יעיד עליו ספרו „אמדי יואל“, חידושו בתורה ותשובותיו בהלכה למעשה לכל שואליו. חידושו בתורה והנהותיו מפורזים וכתובים על גליוני ספריו; בדרך כלל לא הניח שום סוגיא בלי הערתו, קטנה או גדולה. כתבייד מחידושו נשאר אחריו בבית נגזו. (המשך יבא)

ברכת מזל טוב

ועד הרבנים וחברי מערכת המסלה מברכים בברכה מרובה ולבבית את חברם בהנהלה הרב הכי נכבד ויקר מוהר"ר ליפמן לעווין שליט"א ורעיתו הרבנית תחי', לנשואי בנם הנעלה מר אליהו ליב נ"י עם בחירתו מהוללה שושנה תחי' בת הרד"א גרינמס נ"י.

יהא זיווגם למזל ולכרכה בגשם וברוח, ויהיו נא חייהם משביעים נחת לתוריהם ולאהביהם.

וקרוביו יעצוהו שיגוד לאמעריקא. שמה, בארץ החדשה ההולכת ונבנית, עתיד מזהיר לפניו. הרב הרצוג שמע לעצת ידידיו. כבואו לארצות הברית נתקבל תיכף לרב בקהילת רטשסטר, מאסס., אך חיי הארץ ובעיקר מצב היהדות הירוד הכריחו לעזוב את הארץ — אחרי אשר במשך חודש הימים שהותו שמה ניסה להחליף את מקום מגורו גם ליוטיקא, נ. י. — ולשוב לרוסיא.

מזווין בתורה כיתת את רגליו, ואחרי עמל רב הצליח לבוא ללודז, אנגליא, במקום שנתמה לרב.

בשנת תרס"ג, בקרוב, בא הרב הרצוג לפריז, ובנה לו בעצמו בית-כנסת, בשררת רידע פאווע. שמו של הרב הרצוג הולך וגדל, והשפעתו מתפשטת בכל מרחבי פריז. והיה, והוא נאם בשמונה-עשר בתי כנסיות, על פי סדר קבוע, אחת אחרי חברתה.

במשך השפעתו בתור רב לקהלת היהודים החרדים הפולניים, עליו היה ללחום נגד הקונסיסטוריא, הקהלה המושלת, שבשום אופן לא רצתה להכיר על זכותה של קהלה חרדית בלתי-תלויה.

עליו היה גם ללחום נגד מהגרים פליטים מה„אנף השמאל“, מסיטרא דשמאלא. בכה, למשל, סבל הרבה מאיגוד הכובעיים, שלשכתם היתה מול בית הכנסת שלו, בשררת רידע רוזן, מספר שמונה, שנשיאם היה מהגר בשם לייב טרוצקי. לפעמים הגיעה מלחמתו אתם עד למדרגת התקפה פיזית (פשוטו כמשמע — הרב הובה על ידם!).

מסירותו לתורה ועקשנותו הבל-גרתעת מעיקריו ומצפוננו, הם עמדו לו להיות נוצח בכל פולמוס שלו; ולבסוף, הכל הכירו את סמל האמת והאמונה האצור בתפארת-שבגבורה שבמלחמתו.

גם בבית הבנסת שלו היה עליו להתקומם נגד המתבוללים — מתצרפתים, שרצו להכניס את רוח ה„תיקון“ פנימה. בתור התחלה לתיקונם רצו מנהלי בית הכנסת להבנים שמה עונב. הרב הרצוג, בעינו החודרת ומשקפת הלאה מעונב זה, ראה בכל אלה סימן למינות

הערות והמערכות: אָנוּ מציעים בזה לפני קוראינו וחברינו הרבנים שליט"א נוסח של תפילה בעד שלום המדינה והנשיא. וכל מי מחברינו שימצא את התפילה בנוסח זה לטוב בעיניו, יוכל להקריא אותה בבית הכנסת שלו בימים הנוראים ובימי החג הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה.

רבון כל העולמים! אתה בראת שמים וארץ, תבל ומלואה. אתה הצבת גבולות לכל ארץ ומדינה. מודים אנחנו לך על שהנחלת ארץ ברוכה זו לעם נאור, שידע להנהיל במדינתו משפטים צדיקים לכל יושביה כגר כאזרח. ואף עמך ישראל בגלותו הארוכה מצא כאן מפלט בטוח לגופו ולנפשו.

אלקינו שבשמים! השקיפה ממועון קדשך על ארצנו הזאת ותושביה. שלח רחמך ואהבתך לארץ ולעם השוכן עליה. מנע מלחמה מגבוליה, ושלום אהבה ואחוזה השכן בין כל יושביה.

אבינו מלכנו, מלך המלכים! חזק ואמץ את ידו ורוחו של קברניטה הגדול של מדינתנו, נשיאנו הנאור, אוהב צדק ומשפט, הפרעוידענט של ארצות הברית באמריקה פרנקלין ד. רוזבלט יר"ה, ועוזרו ויועצו. הנחל בחכמתך ובעצתך את מחוקקי המדינה ותן בלבם ובלב כל הסרים למשמעתם מרוח צדקך.

אלקינו ואלקי אבותינו! חוס ורחם נא על שארית פליטת עמך המדוכה ביסוריו. הגן על ארץ קדשך ועל כל עמך בית ישראל היושב בה ובכל ארצות פוזוריו ושמרם מכל צרה ומצוקה ומכל סכנה. עולה תקמץ פיה והרשעה כולה בעשן תכלה. שלח אורך ואמתך וגאלנו גאולה שלמה על ידי משיח צדקך, אָמֵן.

עם חתימת הגליון נשלח לנו מאת כ"ק ארמו"ר מוהר"יי שליט"א שניאורסאן מלובאוויץ נוסח של תפילה שאנו נותנים בזה — המערכת.

אלקינו ואלקי אבותינו, האל הגדול הגבור והנורא, אנא השב ברחמיך הרבים פדר עולם על מכונו תחת מלכות ושרים אשר ימלכו לצדק וליושר מכלי הבדיל בין עם לעם ובין גזע לגזע.

אנא אל רחום וחנון ה'! נא עם דום הוד נשיאנו הגדול מרכבה פרענקלין ד. רוזוועלט, אשר בחרת בו להיות מנהל מדינת ארצות הברית, חזקו ואמצו ואת כבוד שריו יועציו המלכות, וכבוד באי כח האזרחים בבתי המועצות והמחוקקים, וברך את פעלם להציל מדינה זו והסמכות אליו' ממלחמה והרס ח"ו, ובכל אשר יפנו לטובת האנושיות, לטובת מדינה זו ולטובת עמך ישראל, הנה מלאכי ברכה והצלחה יקדמו פניהם, ובימיהם ובימינו תכלה המלחמה וקללותי' ותחל תקופת שלום ויושר וברכותי'.

אנא אלקי הרחמים! כתוב וחתום את הוד רום נשיאנו פרענקלין ד. רוזוועלט את שריו, יועציו ואת אזרחי מדינה זו ואזרחי מדינות הקרובות והרחוקות הלוחמים ומגינים בעד היושר והצדק לשנה טובה ומבורכת ברוב אושר והצלחה, אָמֵן ואָמֵן.

עני אין שבועתו חלה אעפ"י שיכול לקיים מצות צדקה בעניים אחרים, דלאו כל כמיני' למעט עליו נתינת צדקה אפילו לעני אחד, וכיון שאין חלה השבועה לבטל ממילא אינה חלה גם לקיים וכנ"ס.

והתוס' בנדרים, דלא ס"ל כן ודחקי לאוקמי דמיירי שאמר לעני סתם, אזלי לשיטתייהו, דמוכת קצת גם מדברי התוס' בנדרים בהא ד"ר גידל קמיתא רעל מצוה שאפשר לו להפטר ממנה חלה השבועה עיי"ש. אבל שארי רבוואתא לא ס"ל כן. וממילא לא העירו כלום על סוגיית הג' בשבועות מאי שאתן, אעפ"י שגירסתם המה שאמר שבועה שאתן לפלוני עני, וכאשר בארנו.

ג.

(א) אחרי זמן מצאתי בס' עונג יו"ט סי' א' שהעיר בדברי הרמב"ם שהבאנו לענין נשבע שלא להתעטף בציצית ממה שתמחו עליו נושאי כליו, ומביא שם דא"י לדברי הרמב"ם מירושלמי פ"ג רשבועות דאם נשבע שלא לאכול מצה חלה השבועה, משום דלשון זה כולל גם מצת הרשות, אבל אם נשבע שלא לישב בסוכה לא חלה משום דסתם סוכה בלשון בנ"א היא סוכת מצוה.

והקשה ע"ז דהא ודאי דבלשון בנ"א שיבת סוכה כל ימי החג, והרי מצד הדין אין חיוב לאכול בסוכה אלא ליל ראשון בלבד, כדאמרינן (סוכה ד' כ"ז) דסוכה כדירה, מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה כן (וכמ"ש התוס' דמשום שמחת יו"ט יוצא בפירות). וא"כ נמצא דבשאר ימות החג צריכה השבועה לחול עליו, וכיון שכן תיחול השבועה גם על ליל ראשון בכלל. ומה מביא ראיה דאעפ"י שאינו מחוייב במצוה זו מ"מ כיון שאם ישב בסוכה מקיים מצוה ממילא לא חלה השבועה. וכן נמי נבי ציצית אף שאינו מחוייב ללבוש בגד של ד' כנפות מ"מ כיון כשלוש מקיים מצוה אין השבועה חלה ע"ז.

(ב) אולם לענ"ד נראה לומר דיש חלוק רב בין ציצית לסוכה, דבציצית החיוב בא דק ע"י העטוף, וכל מלית ומלית שהוא לובש

הדושי תורה

ברין נשבע לבטל או לקיים את המצוה

מאת הרב איסר יהודא אונטרמן
אב"ד דליברפול

(המשך)

(ג) ואחרי שבררנו כי גם בנשבע לקיים אמרינן סברא זו דכמו שאינו יכול לגרוד עצמו מאפשרות קיומה של מצוה כן אינו יכול לחייב עצמו לקיים מצוה אע"פ שהא ברשותו לבחור באחרת תסור תמיהה גדולה מסוגיית הנמרא בשבועות דף כ"ה, דהנ"מ מקשה שם על דברי המשנה שבועה שאתן לאיש פלוני ושלא אתן, מאי אתן, אילימא צדקה לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא? וקשה למה לא תיחול עליו השבועה שיצטרך ליתן לעני זה דוקא? דהרי משום חיוב מצות צדקה יכול הוא לתת לעניים אחרים ועכשיו בשבועתו הוא מתחייב לתת לעני זה וא"כ אין זה לקיים המצוה? וקושיא זו הקשו בתוס' נדרים דף ח' (ועיי' בס' מחנה אפרים, הלכות צדקה סי' ב', שהביא קושיא זו בשם הרשב"א, ומתיר דמיירי בשכבר העני הא מבקש ממנו) ותירצו בתוס' דמיירי שאמר שלא אתן סתם (אמנם בנמרא דשבועות שם מקשה על שבועה שאתן ולא על שבועה שלא אתן) וכוונתו שאמר לעני סתם, אולם שארי רבוואתא לא פירשו דמיירי בכה"ג והביאו גירסת המשנה שאתן לאיש פלוני, וקושיית התוס' במקומה עומדת, למה לא תיחול השבועה להצריכו לתת דוקא לפלוני העני?

אכן לפי סברתנו האמורה אתו שפיר ברווחא כי אף נשבע שאתן לפלוני עני, ומפרש שמתחייב ליתן לעני ההוא ג"כ אין השבועה צריכה לחול כמו באשנה פרק זה (זולת הטעם שם אין החיוב מפורש בקרא וכדברי הר"ן שהזכרנו) משום דבבטול מצוה כה"ג לא תחול שבועה, היינו שאם ישבע שלא ליתן לפלוני

מוסיף עליו חיוב חדש של מצות ציצית, ולכן רוצים נושא כליו של הרמב"ם לומר כי אם נשבע שלא להתעטף בבגד חלה שבועה. אבל כסוכה כו"ע מודו דאין שבועה חלה אף בשאר ימות החג, משום דאין האכילה מביאה את חיוב הסוכה דבאמת מחויב ועומד הוא לאכול כסוכה ז' ימים, אלא שהוא יכול לפטור את עצמו ממצות סוכה אם אינו רוצה לאכול פת. ופירש הגמ' סוכה כדירה הוא כך, רכמו שבדירה יש שהארם נשאר בחוץ ואינו נמצא כקביעות בדירתו (דאי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל, דהאכילה היא קביעות הדירה) כן בסוכה אם אינו רוצה לקבוע דירה בסוכה באכילת פת רשאי. ובאמת זהו כעין דוגמא של שארי דברים הפוטרים מסוכה, כמו שומרי ננות ופרדסים, או הולכי דרכים ושושביני חתן וכדומה, דבשעה שעוסקים בעניניהם פטורים הם, אלא דהתם פטורי לגמרי מסוכה גם לאכילת פת. וכמו שאין מקום לומר כי תחול השבועה שלא לישב כסוכה מפני הטעם שיכול להפטר עי"ז שיהא שומר גנים או מהולכי דרכים וכדומה, דפטירי ממצות סוכה, כן אין לומר שתחול עי"ז שיכול להמנע מאכילת פת, כי סוכ"ם נשבע לבטל את המצוה, ומה שיש לו עצה להפטר אין מועיל לענין זה.

אבל בציצית שאני, דהתם כל זמן שאינו לוכש בגד של ד' כנפות אין החיוב עליו וממילא יש מקום לומר דתחול השבועה שאין זה כנגד לבטל את המצוה (וכמו שרוצים לומר נושאי כליו של הרמב"ם), אלא דלפי מה שבארנו את גררי השבועה שרק לרכר הרשות בלבד נתנה תורה היכולת לאסור על עצמנו מלעשות איזה פעולה אבל אין בכוחנו למעט את אפשרות קיומם של מצוות התורה אפילו קודם שנתחייבנו בהם, דברי הרמב"ם הם כפשוטם, גם כנשבע שלא להתעטף, אעפ"י דעריין אין עליו שום חיוב של ציצית מ"מ מקרי לבטל את המצוה, וכנ"ל. (וכד מן דין הנה לשיטת כמה רבואתא שייך כולל גבי שבועה רק היכי שההיתר הי' לפני האיסור, כמו שלא אוכל מצה שנאסר במצת רשות לפני זמן המצוה, אכל היכי שהמצוה באה

קודם לא אמרינן כולל, עיין בקצה"ח סי' ס"ג בשם הראב"ד ובשע"ת או"ח סי' תפ"ה).

היוצא מרבירינו הוא כי לא רק כמצות ציצית שצריך להתחייב עצמו בה ובעידן ריתחא מענשינן על בטולה אין שבועה חלה לבטלה, אלא אפילו כמצות כסוי הרם או עשיית מעקה או פריון ועריפה של פטר חמור וכדומה ג"כ דינא הכי, ואם ישבע שלא לכסות דם שחיטה של חיה ועוף או שלא לעשות מעקה, או שלא לפדות ולערוף פטר חמור ג"כ אין השבועה חלה, אעפ"י שאין שום מצוה שישחוט כדי להתחייב בכיסוי וכדומה, ויכול הוא לקיים שבועתו מבלי לעבור שום עבירה (היינו שלא ישחוט ולא יכנה בית או לא יקנה חמור) מ"מ מקרי לבטל את המצוה, כי אין בכח השבועה למעט עליו שום אחת מהמצוות ולחסום הדרך לקיומן.

ג) ודאוי להעיר כי כס' עונג יום טוב שם (סוף סי' א') רוצה להשוות דין ציצית לדין כסוי הרם ומקשה על דברי המרדכי דאם נפסקה ציציתו בשבת או בחול ואין לו ציצית להטיל בבגד מ"מ רשאי ללבוש הבגד (משום דהתורה לא אמרה לא תלבש בגד ד"כ בלא ציצית רק אמרה כשלוש בגד ד"כ יטיל בו ציצית) מהא דפסקינן דמי שאין לו עפר לכסות אסור לו לשחוט, הא התם נמי לא כתוב לא תשחט אא"כ תכסה רק כתיב ושחט את דמו וכסהו בעפר, וא"כ נימא נמי דאם אין לו עפר לכסות אפי"ה לא נאסרה השחיטה. ועי"ז הוא מתרץ, דגבי כסוי מה דאסרינן ליה לשחוט אין זה אלא כעין רחיה, היינו שירחה את שחיטת החיה והעוף ליום אחד שיהיה לו עפר מוכן ויקיים מצות כסוי כתיקונה, משא"כ גבי לבישה דלא שייך שם לומר שנרחה לבישת הטלית ליום אחר כי כל יום הוא חייב בפ"ע, וא"כ כשנאסר לו לבישת הטלית יהא זה אסור בהחלט וא"א לעשות כן, דלא אמרה תורה לא תלבש טלית בלי ציצית ומסיים וזה ברור.

אולם אעפ"י שהחלוק מסתבר עדיין אין טעם מספיק לאסור השחיטה ולמנעו משמחת יו"ט, אחרי שבמעשה כזה אין שום בטול מצוה

יהיו נדילים, ומוה הסתעף איסור לבישה של בנר ד"כ בלי ציצית, ולכן בשעה שזמן הנמנע למלא את התכלית אין איסור הלבישה נוהג. אבל בכיסוי הרם הסבה התכליתית היא שלילית, שלא ישאר רם שחיטה של חי' ועוף מגולה. אלא שהתורה לא רצתה לאסור שחיטתן ולכן צותה לנו לבסות את הרם. וכשאינן אפשרות לבסותו כפי חוק התורה אסור לנו לשחוט. (המשך יבא)

על המקואות החדשות

א.

לתיקון החששות

מאת הרב חיים ביק

מפני שהביבה לי עבודתם הנשגבה של טובי עסקנינו החרדים לרבר ד', שטרחו ועמלו ותסנו תקנה גדולה לבנות מקואות בערינו, המרהיבות את העינים ביפיים ובטוב סדרם ונקיונם, וטפלו לתקן בהם כל הרברים הנזקקים לצרכי החפיפה והטבילה ע"צ היותר טוב ויפה, בכדי להמשיך אליהן את כל כת בישראל שבעירנו הצריכה טבילה, ומפני האהבה והכבוד שאני רוצש לענון נשגב זה, הייתי רוצה מאוד שגם בנוגע להכשר המקואות הללו לא יהא בהן שום פקפוק ולכן אני רוצה להציע בזה הערותי דלהלן:

כירוע לי הכשר המקואות האלה נעשה באופן זה. באחד החרדים חפרו בור גדול רחב ועמוק המחזיק כמה וכמה שעורי מקוה, וסידרו אותו בצעמענט ולתוכו המשיכו מי גשמים מן הגג שעל הבנין ע"י סילון עשוי לכך. לאותו הבור המשיכו ג"כ סילון ממימי העיר וכשפותחים הכרזא שבתוך הסילון הזה נקלחים מימי העיר— הנחשבים לשאובים—לתוך מי הגשמים שבבור ומתכשרים שם, וכשהבור מתמלא מים עולים המים שבו, המעורבים, עד הנקב שבכותל הבור מלמעלה, הרחב כשפוח"נ זיותר, ודרך אותו הנקב יורדים המים למקוה של "קאכל" (הבנויה בצד הבור) וכה טובלים.

(שיטת הר"י שבמרדכי), ולא אמרה תורה לא תשחט בלא כסוי, ונהי דאפשר לו לקיים מצות כסוי בחיה זו ביום אחד אבל הן יתכן שרצונו לשחוט רק ביו"ט בלבד והמצוה לא תתקיים למחר.

והערה זו עצמה מצאתי גם בס' עמק יהושע (סי' ב') ותמצית תרוצו הוא, כי בציצית אי אפשר לקיים המצוה בשבת זו בשום אופן, כי קשר עליון ראורייתא וקשירה בשבת אסורה, ולכן מותר ללבוש הטלית. אבל בכסוי הנח עצם הכסוי מותר ביו"ט כשיש לו עפר. אלא רכאן אירע ישאין לו עפר מוכן ולכן אחרי שקיים המצוה אפשרי אם ישחוט ביו"ט הוה בטול מצוה.

ולפענ"ד קשה לומר כן, דנהי רעצם הכסוי מותר ביו"ט מ"מ כשאין לו עפר מוכן מן הנמנע לו לקיים המצוה היום ולמה נאסור לו לשחוט? אלא ודאי הטעם משום דשחיטתו היא כבטול מצוה, היינו רכיון שאחר השחיטה יתחייב בכיסוי ולא יכול לקיימה אנו אומרים שלא ישחוט כדי שלא יתחייב וא"כ עריין קשה למה לא נימא גם בציצית כן, רכיון שהעטוף יביא עליו מצוה שאין בידו לקיימה יהא אסור להתעטף.

ד) אכן באמת יש הבדל יסודי בין שני הענינים הללו ומימלא אין כאן קושיא, דמצות ציצית היא תכלית בפני עצמה ולא באה לתקן איזה קלקול שיש בבגד של ד"כ, ולכן בשעה שזמן הנמנע להטיל ציצית כגון בשבת או כשאין לו, מותר ללבוש הבגד. אבל בכסוי כל עצמה של המצוה היא כדי שלא יהא הרם מגולה (שהרי כסהו הרוח פטור מלכסות ואם אחר שחט ולא כסה וראהו אחר חייב לכסות) וכן הדין כשאין לו עפר אסור לשחוט מפני שהרי א"א לו לתקן קלקול הרם המגולה שהתורה צותה לנו לתקנו ע"י כסוי. ולאירך גיסא— כשלא ישחוט יתמלא בזה רצון התורה שהקפידה שלא יהא רם שחיטת חי' ועוף מגולה. אבל בציצית סוכ"ס אין כאן מצות ציצית כשא"א לו להטיל בבגד ובמימלא רשאי ללבוש, ודו"ס. והחסבר ההגיוני שבדבר כך הוא, דבציצית התכלית היא חיובית. היינו שעל כנפי בגדינו

בעת הטכילה שאז המים של הכור ושל המסוה כאשבורן. ואם יאמר האומר שיש לפלפל ולהקשות על דברי הגאונים הנ"ל, אבל הלא ידועים דברי הצ"צ החדש סימן קע"ו רבענין תיקון המסוה לכתחילה עלינו לצאת גם דעת יחיד, וא"כ למה לנו להכניס ראשנו ברבר חמור כזה נגד דעות רבים שהיו גאונים מפורסמים. די לנו שמוכרחים להקל בספיקות אחרות בענין זה כמו בחשש דנטל סאה ונתן סאה, שבאמת היו יכולים לעשות בור שני סמוך לכור הראשון שבו המים עומדים תמיד ומחוכרין להמסוה ע"י הכור הראשון בהשקה, ואם זה קשה, אבל את ההשקה בנפל לתקן. ונב זה אמרתי להעיר שלא יפה עשו לכתחילה לעשות הקנים שהגומי מתחתם, לסתום את נקב מוצא המים, ממתכות, כי אפשר היה לעשותם מעץ לצאת ידי דעת "מי השילוח" המובא בשמלה ס"ט פ"ט.

ב.

אם יש במקואות החדשות משום זוחלין המעריבין

מאת הרב ניסן טעלושקין

(תשובה לאמר לתיקון החששות)

מקור הדין של הסוכרים דאין מי גשמים זוחלים מערבים ומכשירים מים שאובים, הוא מן התוספתא מקואות פ"ג מ"ג: נ' גוממיות שבנחל, העליונה והתחתונה של כ' סאה והאמצעית מ' סאה וחרדלית של נשמים עוברת ביניהן, ר"מ סבר מטבילין בעליונה ובתחתונה, ר"י סבר מטבילין בתחתונה, והכמים סברי לא בעליונה ולא בתחתונה כ"א באמצעית. ובחגיגה י"ט הובאה ברייתא זו לענין גוד אחית וגוד אסיק דלר"מ אמרינן גוד אסיק וכ"ש גוד אחית, ולר"י גוד אחית אמרינן ולא אסיק, ולחכמים ל"א לא גוד אסיק ולא גוד אחית. והרמב"ם מקואות פ"ח ה"ח פסק כחכמים, לא מטעם דלא אמרינן גוד אסיק או אחית, אלא מפני "שאין המים הנזחלין מערבין אא"כ עמדו". ועיין חת"ס יו"ד ר"ט ד"ה ובחי' שביאר דהרמב"ם

והנה הנה"צ מצאנו זצ"ל כתב, בספרו על מקואות, בסעיף ה' (אחרי שהתחיל בסעיף הקודמו לבאר מה הם זוחלים), וז"ל: אפילו היה זוחל לתוך בור או מערה ועומד בתוכו ואינו יוצא לחוץ מהמערה והבור נקרא זוחל בשעת זחילתם לתוכו עכ"ל. ועיין ספר לחם ושמלה להגר"ש ננצפריד זצ"ל, שמלה ס"ס צ"ד, דס"ל ג"כ הכי וחולק שם על הגאון מהרש"ס זצ"ל בספרו מי נדה עיי"ש.

והנה לפי"ז בנידון דידן, שמי העיר מתכשרים ע"י מי הגשמים שבבור ובאותה שעה נקלחים מי הבאר ביחד עם מי העיר למסוה שטובלין בה, והרי כ"ו שלא נפסק הקלוח הן זוחלין, ואיך יכשירו מי הבאר הזוחלין את מי העיר. הרי קיי"ל אין נזחלין מעריבין.

והנה בשו"ת באר משה (חיו"ד סימן ל"ה) להגאון ר"מ מסלאבאדקא נסתפק אם מתכשרים מים שאובים בהתחברם למיגשמים שהם זוחלים וכמה טרח הוא ז"ל להכשיר. ולפלא שלא הביא דברי הנוב"י (תניינא, יו"ד סימן קל"ו) שמבואר דעתו ז"ל שאין חילוק בין להכשיר שאובין של מ' סאה ובין להכשיר מסוה חסרה אינו מועיל אם המכשיר הוא זוחל. וכן מה שסיים בסוף אותה תשובה, "שלחכשיר מסוה חסרה צ"ע אם יכולים הזוחלים" הרי מפורש יו"ד ר"א, סעיף ס' לאסור, ואינו יודע למה לא הביא את השו"ע ואת הש"ך ס"ס נ"ה.

והגאון מהרש"ם ז"ל בספרו (ח"א סוסי' עכ"ב) פסק ג"כ להחמיר בזה, ועיין בדבריו ביתר ביאור שם בסימן קמ"ה (בר"ה, והנה עוד חזר השואל") שהביא ג"כ את הדעות המובאות בספר ב"מ הנ"ל, הרא"ש והר"ש ועוד, ואעפ"כ לא מלאו לבו להקל אלא כשהשאובים הומשבו בקרקע עיי"ש. ולפי"ז המים שבאים למסוה טבילה זו (שאנו דנים בה), לא הוכשרו מפסול שאיבתם בהליכתם דרך הכור של מי הגשמים הזוחלים, ובעבור זה אמרתי ונליתי דעתי שלא יפה עשו שהגביהו הנקב של הכותל העומד בין הבאר והמסוה למעלה מאוד עד שא"א להשיק מי המסוה למי הבאר, ובנפל יכולים לתקן ע"י שיאריכו הנקב למטה כאופן שיהיו המים מושקים ומחוכרין

דרכנו, ובוראי דאם השאובין הללו נמשכו אפילו כולן לא הי' גם החת"ם מחמיר בזוחלין שלא יצאו לחוץ שלא יערבו במ"ם סאה שאובין (עיי"ש בחת"ם סימן ר"י).

והנה נידון דירן בכלל אינה דומה לעובדא דאיירי בה רוב הפוסקים הנזכרים, דהם איירי בחדרלית של נשמים הבאה מן החוץ וזוחלת לכור המקוה או דרך כור המקוה, ובחדרלית זו אנו רוצים להכשיר את מי הכור או העוגל, ובנידון דירן והרי אדרבה מי הנשמים שבכור עומדים וצנור של מים הנחשבים לשאובים זוחלים בהם, ואנו רוצים להתיר המים הבאים לכאר, אלא שהמים שבכור נעשים זוחלין ע"י המים השאובים הנכנסים, (עיינן פנ"י גיטין ט"ז נפק"מ טובא דכר). והנה אם פי הסילון של מי העיר כשכא לכור מי הנשמים הוא רחב כשופרת הנאר, ויש מן "המיטר" עד פי הסילון מ' סאה מים (וזהו אפילו אם נסכור שמי העיר כשאובין הן והמיטר נחשב לכלו) אז בכלל כשר לכו"ע, דהרי ברנע הראשונה שנוגעים המים שבפי הסילון למי הכור, טרם שנודעו מי הכור, כבר נתכשרו באותה הרגע, וכמש"כ הרמב"ם בפיה"מ מקואות פ"ו מ"ח ש, מעת שיפגוש קצה הסילון במים אשר בו למים אשר במקוה נתחברו המים במים ונשלם השעור וכו' " (היינו אפילו במקוה חסרה וכ"ש כאן בחשש שאובים), וכן מובא בבאה"ג ר"א, ס"ג, בשם הריב"ש ד, כשקצתו (של הבגד) הוא במים הרי הוא כאלו כל המים הבלועים בבגד בקצתו של מעלה נוגעים במים שבקצתו שבתוך המים והרי כל המים מעורבין למקוה".

ואפילו אם אין כפי הסילון כשפיה"ג או שמן "המיטר" האחרון המורד את המים שבסילון אין מ"ם סאה עד פי הסילון (ונחלוט לומר שמי העיר הן שאובין וה"מיטר" הוא כלי) ג"כ לפענ"ד אין כל חששות של זוחלין המערבין במקואות החדשות שאנו איירינן בהן. דהנה כתשב"ץ שהביא חב"י (ובשמלה פ"ח) מבואר דאם אין המים נזחלין מחוץ לכותלי החדר אין הם נקראים זוחלין. ועיינן בצ"צ החדשות לארמו"ר הנר"מ נ"ע סימן קס"ה אות י"ד וסימן קע"ו ח"ג אות ו' שהאריך לומר

סובר דהא דקטפרס (שהיא דין גוד אסיק ואחית) אינו חיבור הוא אך בטופח ע"מ להטפוח, אבל קטפרס בשפע הווה חיבור, ולכן הוצרך הכא לטעם שאין זוחלין מערבין. וכן נפסק בשו"ע יו"ד ר"א, ס'. ואף שהדין נאמר אך בחבור של מקוה חסרה שהיא מדאורייתא לכו"ע, אבל הדגל מרבכה על הש"ך ס"ק פ' ובנוב"י תניינא סימן קל"ו רוצה לומר שאף במקוה של מים סאה שאובים, אם הקנים שופכים מים מלמעלה למטה במקוה הווה דין זוחלין, שאין מטהרין שאובין, והחת"ם סימן ר"ח שהשיג ע"ז אינו אלא מטעם שהקנים הזחילו מי מעיין שעפ"י הש"ך קב"ט הן מערבין אבל במי גשמים לכאורה שגם הוא מסכים שאין זוחלין שלהן מערבין אפילו מקוה של מ"ם סאה והן שאובין.

אולם ברא"ש הלכות מקואות סימן י"א נזכרות כמה תמיהות על דין זה בכלל (שם מדובר בזוחלין למעלה ממ"ם סאה) וביניהן מן תוספתא פ"ד בחדרלית של מי גשמים העוברת דבין לב"ש ובין לב"ה, "אם יש לפניו עוגל" מ' סאה אע"ג שחדרלית של גשמים עוברת דרך אותו עוגל שנכנסו מצד זה ויוצאין מצד אחר מטבילין בו, דאין נוטפין פוסלין אלא הטובל בהן דרך זחילתן כמו נהרות שרבו עליהן מי גשמים וכו', וכן מוכח מהא דממלא בכתף פ"י מ"ח, ומים שנתערבו בחצר פ"ד מ"ד, ושלש מקואות מ"ג פ"ו (ועיינן באור הגר"א ר"א אות צ"ג דאיירי במי גשמים) שמכל אלה מוכח שמקוה של מ' סאה שאובין נזחלים מערבין. ואף המהרש"ם, ח"א סימן קמ"ה, ביאר כן דעת הריטב"א שבכר"ה בב"י וכן הביא את הר"ש והרא"ש להקל והביא ג"כ ביאור בש"ך ס"ק קנ"ה שרמז לסעיף ס' כוונתו דל"ק משם דרוקא חסירה אין נזחלין מערבין ולא ברין שאובין, וכתב שם דגם משאר פוסקים אינו מפורש להיפך להחמיר, אלא שהביא את המהר"ם שיק דלא סבר כן בש"ך, ומשום חששות להמחמירין הצריך שהשאובין יומשכו בקרקע, דלשיטת הרבה פוסקים הווה דרבנן אף בכולו שאוב, והחת"ם שהחמיר בזה ג"כ נוטה להקל בדרבנן בזוחלין שאין יוצאין לחוץ, אלא שלא רצה להקל זה בכולה שאובה למינקט דהוא

שחשש המהרש"ם מותר וכנ"ל, ואף החת"ם הנזכר שבסימן ר"י יתיר בשאובין שהומשכו וכנ"ל, ואף מה שהביא הרח"ב שליט"א בשם הגה"צ מצאנז זצ"ל (ספרו אין בירי), מהרבדים שהביא לא מוכח דאיירי כזוחלין בין כ' מקואות המעורבות בשפוח"נ.

והנאון מהרש"ק בספרו מי נדה שהובא כשמלה צ"ד ג"כ ס"ל כן, אלא שהשמלה דחה את ראייתו מהריב"ש, מפני שכתב הריב"ש "ששתי המקואות המעורבות צריכות להיות כהשקט", ובאמת בריכ"ש המוכא בב"י ר"א דף רי"א: אינו נראה דוקא שיסבור להיפך, כי הרי כתב שם זצ"ל: וההיא ר"ג מקואות וכ' כשלא יצאו המים מגומות המקואות לחוץ, שכותלי המקואות מחוץ גבוהים אלא ששני הכתלים המפסיקים הם נמוכים וכו', שמוזה נראה שמה שזוחל בין ב' הכתלים הגבוהים שכמחוז אינה זחילה, אף שזוחל ממקוה למקוה, ואפשר שזה נקרא "בהשקט" מכיון שאין זוחלים מחוץ לכתלים הנבוהים שמסביב לשתי המקואות, ובכל אופן אפילו השמלה אינו אלא מחמיר לומר שדין המקוה הזאת כדין נפרץ למעלה ממ"ם סאה שלהב"י בשם הרא"ש בסעיף ג' כשר לגמרי אלא שהרמ"א מחמיר, ועיין בצ"צ הנ"ל קס"ח דאפילו להמחמירין הוא דוקא כנפרץ הכולל לא בניקב כמו במקואות דירן, עיי"ש.

זאת ועוד אחרת: דכאמת אפשר לומר שיש במקואות שלנו גם השקה, כי לאחר שנתמלאה המקוה ע"י הקלוח בשעור מ' סאה אז הקלוח הזה גופא — קודם שנפסק והוא מחובר עדיין למי הבור — מתיר את אותם המ"ם סאה שכבר הם במקוה ע"י השקה עם מי הגשמים שבבור, ואף שהשקה זו באה ע"י קטפרם, ומהריב"ש שהוכא כשמלה הנ"ל מבואר שקטפרם אינה חבור בהשקה, אבל הנה בצ"צ החדשות הנ"ל סימן קס"ט שגם הוא הביא דברי הריב"ש ובכ"ז פוסק שקטפרם מועיל בהשקה של שאובין ועפ"י? מבאר שם את הט"ו ס"ס מ"ז (והתוס') בניטין טו. שאמרו דאין השקה מועילה בקטפרם היינו השקה לטהר מים טמאים ולא בחיבורים למקוה, וכמו שמוכח בתוספות להדיא וכמו

דאם בכותל המפסיק בין שתי המקואות יש נקב כשפוח"נ אין כאן זוחלין דמקוה אחת דמי וכן כוון לומר הגר"ם ראזין שליט"א בספרו היקר נזר הקודש על מס' תמורה בסוף בהלכות מקואות דף פה: ואף להחת"ס בעל כרחינו לומר כן, דמים הזוחלין ממקוה למקוה המעורבת עמה כשפוח"נ אין דינה כזוחלין, דאם לא כן, איך התיר החת"ס גופא (שהחמיר בשאובין בסימן ר"י כנ"ל) את המקואות שבהילתו, דהרי ז"ל בסימן רי"ב: מקוה טהרה פה קהילתנו שנעשה עפ"י חכמי הרורות כן מעשי: ב' מקואות סמוכות ונקובות זל"ז כשפוח"נ בעליונו וכשמנסים א' מהן משליכים שאובין אל חברתה עד שתתמלא עד הנקב ומשם משקה לחברתה וכ' — הרי דאף שכשעה זו שהאחת מתכשרת ע"י חברתה, חברתה זוחלת לתוך המקוה האחרת ובכ"ז מתכשר, ובוראי הטעם הוא משום דמקוה הסמוכה ונקובה לחברתה כשפוח"נ אין עושה זוחלין, ואם ירצה מי לדחוק ולדחות דכאן איירי במקוה שמעין תחתיה, אבל הרי בסימן רי"ד מיירי מפורש במי גשמים, בשתי עוקות עיי"ש שהכשיר ג"כ באופן הנ"ל, ולא רק משום שהמים החמים (עיי"ש) באים מיודה שאינה כלי, אלא אפילו באופן, כשכל זה אי העליונים פסולים בהחלט, ואף באופן זה לא פסל משום זוחלין המערבין אלא ודאי דמקואות המעורבות שאני, — ואם כן במקואות שאנו דנים בהם הרי המקואות מחוברות לבור הגשמים ע"י נקב כשפוח"נ ואין כאן דין זוחלין. (ולרווחא דמילתא דהיתירא עיין ערוך השולחן ר"א קע"ח קפ"ט שרוצה להוכיח הכסילון המערב א"צ כשפוח"נ, עיי"ש).

ולכד זה הא המים של העיר טרם שבאים לכור הם נחשכים ע"י סילונות (שהכ"י בסעיף מ"ו בשם הראב"ד מתיר לגמרי, והרמ"א משום חומרא בעלמא בעי קרקע הראויה לבלוע, עיין ערוך השולחן ר"א קכ"ג), ולא עוד אלא דאף אח"כ כשמתערבים המים ויוצאים דרך הנקב כשפוח"נ אין הולכים ישר למקוה אלא נחשכין והולכין בכותל של צעמנוט שבין הבור להמקוה הרבה יותר מן ג' טפחים, וזה אפילו לחומרות

יבאר בח"ש, ולא כמי שטעה בזה) עיי"ש. ואף החת"ם שזכרנו מפרש כי, "קטפרם ביטפע" מחבר. ועיין תפא"י משניות הקטנות פ"ג אות י' כי ניצוק וקטפרס מהני בהשקה של חים שאובים.

ואף כל זה אם נחליט שמימי העיר הם שאובים ואני הארכתני בע"ה ב"המסלה" טבת י"בט תרצ"ז להוכיח כי מימי העיר אינן שאובין (וה"מיטר" אינה כלי) וכן כתב הערוך השולחן ר"א קס"ט לענין, "וואדא פראוואדן" שהם במומי העיר שלנו, וכן כתב בפשיטות הגאון הישיש הרד"צ שליט"א גראדוענסקי מאמאהא בכפרו הנפלא, "מקוה ישראל", ענה ג' סעיף ו', ואפילו אם לא נעשה מעשה בהדיא להתיר מימי העיר למקואות, אבל לסניף לכל צדדי ההיתר הנ"ל בודאי ובודאי שיש לצרף שיטה זו.

ומה שהעיר הרח"ב שליט"א מדין נתן סאה ונטל סאה כבר הארכתני הרבה בזה ב"המסלה" ז"ח תרצ"ו דלהרמב"ם כשר בודאי בנידון שלפנינו עפ"י הב"י שאינו אלא משום מראית העין וע"י צנורות שרי, ואפילו להראב"ד שמחמיר אפשר שלאחרי צדדי ההיתר שהזכרנו אף הוא לא יחמיר וכמש"כ החת"ם בסיומן רי"ד, ובכל המקואות הנזכרות בחת"ם סיומן רי"ב וסיומן רי"ד לא חשו לדון נתן סאה ונטל סאה.

וכן מה שהזכיר הרח"ב שליט"א בדבר הסתימה הנאחזת במקל של מתכות המקב"ט, שבספר מי השי"וח, הובא בשמלה פ"ט חשש לזה, הנה כבר כתבתי מזה ב"המסלה" חשו"ן כסלו תש"א דבאמת רוב הפוסקים סברי דמותר להעמיד בדבר המקב"ט, ואפילו הסתימה גופא וכ"ש דבר האוחז את הסתימה וכ"ש כאן שלא הסתימה גופא ולא הדבר האוחז — אפילו אם נעשו ממתכות — אינן מקבלין טומאה כי הן נעשו לשם חבור בקרקע ונתחברו בקרקע (שו"ע ר"א, מ"ח) וזה שמלה גופא דחה דברי "מי השלוח" אפילו בדבר המקב"ט וכ"ש כאן. ולכך זה עיין כלים ריש פ"ב, וברמב"ם פ"ח מכלים ה"ז דכלי מתכות המשמשים את הכלים אין מקבלים טומאה.

ולבסוף יש לי להעיר על דברי הרח"ב שליט"א שהביא בשם הצ"צ להחמיר אפילו כדעת יחיד, אמנם שם ח"א אות י"ג נאמר כן, אבל יעיין נא בצ"צ גופא סימן קס"ה אות ז' בסוף שתמה, "דאיך נתפוס כל החומרות יחד ועל גדולה מזו כתב בתשובת אמונת שמואל וכו' אלו באנו לחוש לכל החומרות וכו' עיי"ש.

ובודאי שיש מדה לחששות, כי הרי המרדכי אסר טבילת חמין והאחרונים לא ס"ל כוותי, ואנן עבדינן מקואות חמות, ובכל המקואות שנעשו בארצותינו שמעבר לים שנטהרו בהשקה לא חשו לדעת רבינו ירוחם שתהא ההשקה כ"ז הטבילה, ועוד הרבה כדומה לזה.

ובכל אופן, מקואות אלו שנעשו ע"י חשוכי העסקנים שבעירנו הן כשרות גמורות לכו"י עלמא לפי הצדדים של היתר שבארנו, ויישר חילם של עסקנינו שעמלו הרבה לתקן תקנה גדולה זו, ונתחזק טובה לעד הרבנים דנ"י ו"המסלה" שעוררום לדבר טוב זה, ומעתה הלא יושמעו לנו בנות ישראל להוחר בטהרת משפחתיהן.

הרב הגאון ר' משה ליב לוסקי זצ"ל

ארז נקטע, ארז מארזי הלכנון. גאון בתורה וגדול במעשים הרב ר' משה ליב לוסקי, ששמש בכתרי הרבנות בקהילות וואראנאווא וסוויני ציאן, שהקדיש כל ימי חייו לתורה ולעבודה וישב בכבוד על כסא רבנותו בליטא, ומפני הפורעניות הנוראה השורדת בעולם שפגעה בו נדד ובא לאחר יסורים נוראים לארצנו זו ועוד טרם מצא מנוחה לגופו ונפשו וביתו והנה פתאום נקטף מאתנו בט"ו לחודש אלול ש"ז, נורא האסון לרעיותו הכבודה ולכתו היקרה, גדולה האבירה לנו חביריו, מוקיריו ומעריציו. קשה לנחם ולהתנחם. המנחם ציון וירושלים ינחם את רעיותו ובתו ואותנו.

אידישע אפטיילונג

אונזערע „שברים“ און זייער „תרועה“

(צו האַבען אין זינען אין די ימים נוראים)

א הימעל רייסענדר יאָמער געשריי, א שרעק לאַכער האַרד־רייסענדר קרעכז וועט געהערט ווערען היינטיגען ראש השנה אין דעם קול פון די „תרועות“.

פון מורה און פון מערב, פון צפון און פון דרום, פון אלע טיילען פונ'ם ביטערן גלות וועט פון דער פאַרפייניגטען און פאַרמוטשעטען כּלל ישראָל געהערט ווערען דער פון טרערען און בלוט פאַרשטיקטער תּרועה - ק ר ע ב י . וואָלקענס, געריכטע וואָלקענס געשאַפענע פון די טייכען און ימ'ן אידישע טרערען, וועלען דעם דאָזיגען ביטערן תּרועה־קרעכז צום כּסא חכבוד פאַרטראָגען.

מיר דאַרפֿען אָבער ניט און קענען ניט אָפֿן גאַרען זיך און ריינקען אַז דער דאָזיגער תּרועה־קול איז אַן איינהייטליכער, און, אַז אין די תּרועות וואָס וועלען קומען פון די אידישע פאַרביטערטע הערצער דאָ אין לאַנד למשל, וועט זיך פּיהלען די זעלבע ביטערניש און דער זעלבער האַרץ ווייטאָג ווי פון די תּרועה־קרעכז צען וואָס וועלען זיך הערען אין יענעם יאָמער טאָל אין די בלוטיגע גלות לענדער. עס זיינען דאָ צווייערליי תּרועות : „שברים“ און „תרועה“.

מיר דאָ, אין דער לאַנד פון פּרייהייט, וואו על כל פנים איצט, און הלואי זאָל ג' ניט אָפטאָן דעם חסד אויך אויף ווייטער, מיר דאָ, קרעכז צען אויך געוויס אויף אידישע צרות. מיר זיי נען דאָך אידען און האָבען אידישע הערצער. מיר פּיהלען געוויס דעם ווייטאָג פון אונזערע ברידער און מיר זיפּצען האַרציג ווען מיר נען מען אין האַנד יעדען פּריהמאָרגען די צייטונגען וועלכע זיינען אָנגעפּוקעט מיט אידישע יסורים.

אָבער וואָרום זאָלען מיר פון זיך פאַרלייקענען — קרעכזענדיק ביים לעזען די צייטונג זיצען מיר ב"ה „אָנגעלעהענט“ ביי א טיש אויף וועל־כען דער „ברעקפּעסט“ איז געגרייט און קיין „ווייס ברויט“ צוזאָט פעלט ניט, און צום גרעס־טענטייל אויך א שטיקלע פּוטער, און יעדער זיפּין ווערט פאַרופּט מיט א „זופּ“ מילך אָדער ארענדזשיזאָפּט. אַזאָ קרעכז וואָס קומט פון א פאַרזאָרגטער האַרץ אָבער ניט קיין צובראָכענעם און מוטהאַלזען קערפּער — איז דאָס וואָס מען רופּט „שברים“ (ננוחי גניח). פון דאָרטען אָבער, פון יענעם עמס הבכא קומט א פאַרשטיקטער יטלוצען, פון א פאַרפייניגטען, פון שרעק פאַר־ראַליזירטען קערפּער, פון א צעריסענער האַרץ, וואו אויף קרעכזען האָט מען שוין קיין כּח, פון דאָרטען הערט זיך עס די „תרועה“ (יְלוּלִי יְלִילִי).

און ס'איז כּדאי און אפילו זייער וויכטיג דעם דאָזיגען פאַרגלייך צו האָבען אין זינען צוליעב פאַלגענדע אורזאָכען :

ערישטענס, צו דאַנקען און לויבען השי"ת פאַר דעם מצב ווי מיר געפינען זיך דאָ, וואָס מיר האָבען לפחות כחות צו קרעכזען, און אויך צו בעטען האַרציג אַז די גרויזאמע כּוואליעס פון יסורים זאָלען אונז אויסמירדען, און דערפאַר זאָלען מיר אויך געדיינקען.

צווייטענס, אַז אויסער וואָס בכלל טאַרען מיר מיט קרעכזען אַליין ניט צאָהלען אונזער בלוט טיגען חוב צו אונזערע אָרימע עלענדע ברידער, זיינען מיר באמת אפילו מיט אונזער זיפּצען ניט אויסגעגלייכט מיט אונזערע ליידענדע אויף יענעם זייט ים. און זאָלען מיר מיט אונזער קרעכזען ניט זוכען צו צופריעדענצושטעלען אונזער געוויסענסביסע, און מיט ממשות'דיגע הילף ביז צו רייסען ממש שטיקער פון אונזער אייגענעם איך, פון דעם אייגענעם ביסען, קומען צו הילף יענע וואָס נויטיגען זיך און וואַרטען אויף אונזער הילף. זאָלען מיר זיך ניט פאַר־ענטפּערן אַז מיר ניבען דאָ און דאָרטען, געס־טערן און פאַרגעסטערן. ניט פאַר אונז אַליין איז באַשאַפֿען געוואָרען פּרייע לופּט מיט ווייסע ברויט און מילך מיט מאַראַנצען־זאָפּט. מיר

דארפן געכען דא און דארטען, נעכטען, היינט און מארגען — כל זמן אונזער „ברעפעסט“, „דינער“ און „סאפער“ האבען זיך נאך ניט אויסגעגלייכט מיט יענע, אונזערע יסורים און הונגער לידערנע ברודער.

און לאמיר האפען אז מיט'ן אוועקגעהן פון דעם עכר'דיגען יאהר וועלען אויך אוועקגעהן די אורזאכען פון די „שברים“ מיט די „תרעות“ און מיר, וואס אין אונזער דור איז באשערט געווען צו איבערלעבען די שרעקלאכסטע חכלי משיח, זאלען מיר אויך זוכה זיין צו זעהן און הערען „ביום שמחתכם ומועריכם ותקעתם בחצוצרות לפני ד' אלוקיכם“.

נאך ווען „האלטסיל“ הכשרים

דער ועד הרבנים פון גרויסער ניו יארק האט פארעפענטליכט אין דער אירישער פרעסע פאלג: „היות ווי אין די בראַנסס איז יעצט ענטד שטאנען א פראַבלעם פון א האַלטייל השגחה און הכשר אויף הונדערטער בוטשערס, צוויי שען וועלכע עס געפינען זיך אויך אזעלכע וואָס האַלטען אָפען זייער סטאָר אום שבת און וועלכע האָבען ניט קיין נאמנות אין כשרות, זיינען מיר, דער ועד הרבנים דניו יארק רבתי מזהיר ומודיע אַלע רבנים כאזהרה רבה, אויף קיין פאל ניט לאָזען זיך אינרידען נעמען די האַלטייל השגחה אויף די גרויסע מאססע פון בוטשערס אין בראַנסס, אויף וועלכע קיין רב יחיד אָדער יחידים קען קיין ריכטיגע השגחה ניט געכען, דען אַלס האַלטייל השגחה מוז מען אַרײַנגעהמען אַלע בוטשערס, זאָנאר אזעלכע וואָס זיינען ניט מוחזקים בכשרות און וועלכע האַלטען זייער סטאָר אָפען שבת. מיר זיינען אויך מזהיר אַלע אידען אין בראַנסס ניט געבן קיין שום צופארטרויען צו אַזא השגחה און הכשר פון אַן איינצעלנעם רב אָדער איינ-צעלנע רבנים פאַר אַזוי פיעל בוטשערס, וואָ דרום די השגחה קען אויף קיין פאל ניט זיין קיין ריכטיגע און פאַרטרויענסווערטע“.

און כדי צו קלאָרער מאַכען די דאָזיגע „אזהרה“ ווילען מיר דאָ ערקלערען פאַרוואָס באמת איז אַ „האַלטייל“ הכשר אָדער השגחה ערגער ווי אַ „ריטיילער“, וויל עס פרענט זיך דאָר:

אויב אַ רב אַ יחיד קען און מעג האָבן בען השגחה אויף צעהן בוטשערס אין זיין געגענד, פאַרוואָס זאָלען עטליכע רבנים יחידים פון אייניגע געגענדען ניט קענען האָבען קיין השגחה אויף עטליכע צענדליג בוטשער-סטאָרס? און פאַרוואָס טאָקע מוזען אין אַ האַלטייל השגחה אַרײַנגענומען ווערען אויך ניט קיין מוחזקים בכשרות און אויך אזעלכע וואָס האַלטען אָפען זייער סטאָר שבת, פאַרוואָס איז ניט מעגליך דורכפיהרען פריהער אַ חקירה ודרישה ווענען די כשרות פון יעדען בוטשער און נאָר אזעלכע, און די וואָס עפענען ניט זייער סטאָר שבת, זאָלען אַרײַנגענומען ווערען אין דעם „האַלטייל“?

דער ענטפער איז איינפאַך: אויב עס וואָלט אַזוי געווען, און די פאַרלעגער פון דער דאָזיגער השגחה וואָלטען געווען צופריעדען צו לאָזען מאַכען וועלכע עס איז אויספאַרשונג ווענען די כשרות פון יעדען בוטשער, און די השגחה וואָלט געווען אזוי, אז עס זאָל זיין נאָך דער „השגחה“ פון דעם רב המכשיר (אין דעם אַרור מיגען געגענד וואו ער האָט זיין דירה), ווען עס וואָלט אַזוי געווען, וואָלט די דאָזיגע „אזהרה“ פאַרשטעהט זיך ניט אַרויסגעגעבען געוואָרען. די זאך איז אָבער גאַנץ אַנדערש. די בוטשער-אָרגאַניזאַציע וואָס לייגט פאַר דעם דאָזיגען הכשר פאַרלאַנגט אונבאַדינגט, אז דער רב המכשיר זאָל גלייך אַרויסגעכען „האַלטייל הכשר סערטיפיקאַטען“ צו אַלע אָן אויסנאַם בוטשאַ-רעס נאָך זייער רשימה, אָן חקירה ודרישה. און ווען מען זאָל פרענען די אָרענטלאַכע פיהרער פון דער אָרגאַניזאַציע, היתכן, זייט איהר דען זיכער אז איהר האָט ניט אין דער ליסט קיין ניט-נאמנים בכשרות, און וואָס האַלטען זייערע בוטשער סטאָרס אָפען שבת, וועלען זיי אייך ענטפערן: „דערווייל גיט זיי אַ „סיין“, און מיר פאַרזיכערן אייך אז ווען עמיצער פון זיי ווערט

שרעקלאכע הפקדות

דער הפקדות צושטאנד וואָס איז געשאַפֿען געוואָרען די לעצטע צייט אין די הייליגסטע פון אונזער אידישען משפּחה לעבען — אין סדר קרושין און אפילו גיטין איז אַזעלכער, וועלכער קאָן ניט און טאָר מעהר פון אונז ניט פאַרשוויגען ווערען.

מענשען וואָס ווייסען ניט וואָס קרושין זיינען, וואָס פאַרשטעהען ניט איין וואָרט פון פשוט'ער עברי, וואָס האָבען ניט קיין אַהנונג פון אַ כתובה, האָבען די חוצפה צו ווערען מסדרי קרושין. „רעווערענדס“ וואָס האָבען קיינמאָהל עטוואָס געלערנט שטעלען חופות, פיהרען דורך די „צערעמאָניעס“ מיט קרושין אָן ערות, אָדער ער און זיין זון, און אַמאָל ער און זיין פרוי זיינען די ערות (אין איין פאַל האָט די פרוי געחתמה'ט איהר שוואַגער'ס נאָמען). „האַלס“ וואו „ראבייס“ זיינען מסדר קרושין פון אירען מיט ניט אירען, און אויפ'ן בעסטען פאַל רופט מען דעם „בעדער“ און מען איז טובל דעם חתונה'ן און מען פיהרט איהם צו דער חופה. הפקר מענשען וואָס ווייסען ניט בטוב גיטין וקרושין זיינען מתיר עגונות און מסדר גיטין, אָדער מסדר קרושין פאַר אשת איש'ן נאָר אָן גיטין אויפ'ן סמך פון דעם „סיוולען דיוואָרס“. און אַז מען כאַפט זיי ביי דער שרעקליכער הפקדות ענטפערען זיי אויפ'ן ערנסטען פאַל „נו, זיינען מיר ניט קיין אָרטאָדאָקסען“, אָדער „מיר גלויבען נאָר אין תורה שבכתב, מיר גלויבן ב' ענינים אין תלמוד“. (אַלץ וואָס דאָ איז דער-מאנט זיינען כאַטעטיגטע פאַקטען דורך ערות). עס איז פשוט שוידערלאַך צו וואָס אונזער היי משפּחה קען קומען פון אַזעלכע מופקדים וואָס שעמען זיך זאָגן ניט צו „אדווערטייזען“ זיך אין די אידישע צייטונגען מיט זייערע הפקדות. אזוי ווייט איז פאַרשפרייט געוואָרען די הפקדות אין דער אידישער גאַס.

רבנים האָבען שוין הונדערטע מאָהל מזהיר געווען אונזערע אירען מען זאָל זיך היטען פון די שרעקלאכע מכשולים פון פסולי משפּחה. רבנים האָבען כמה וכמה מאָהל דערמאנט אַז

געכאַפט ווערען פאַר'ן האַנד, וועלען מיר אייך העלפען די „סיין“ אָפצונעמען“. אָבער, צו אונזער גרויסען באַדויערן, האָט אונז שוין די ביטערע פראַקטיק געלערענט וואָס פון דעם קען אַרויסקומען — ביז וואָס ווען וועלען זיך אירען אָנעסען מיט טריפות און נבילות, און נאָכדעם אַז מען וועט „שוין כאַפען ביים האַנד“ קען אָט דער דאָזיגער „הכשר-סיין“ אָפגענומען ווערען פון דער סטאָר ערשט נאָך אַן ענטשיידונג פון געריכט, וואָס אויב דער בוטשער זאָל זיך איינשאַרען און האָבען דערצו אַ גוטען לאָזער איז דאָס כמעט ווי אונמעגליך.

געוויס טרעפט אַז אויך נאָך אַלע חקירות ודרושות פאַלט מען אויך דורך מיט אַ בוטשער, אַ מאכיל טריפה, אָבער דאָן זיינען עס אייני צעלע פאַלען געגען וועלכע עס איז גרינגער צו קעמפען און גרינגער אויסצופיהרען.

דערצו איז געוויינליך אַ האַלסייל השגחה לגמרי ניט אזאָ ווי מען שטעלט זיך פאַר ביי אַ השגחה פון אַ רב יחיד אין זיין געגענד, וואו ער ווייס און קען די בוטשערס און קען אויף זיי שטענדיק האַלטען אַן אויג דורך אַ משגיח תמיד וואָס דער רב שטעלט אָן. אָבער וואָס פאַר אַ ווערטע קען האָבען אַ השגחה וואו דער רב המכשיר וואוינט מיילען פון די סטאָר, ניט ער קען, ניט ער ווייס אויף וועמען ער האָט געגעבען זיין הכשר. און די גאַנצע השגחה אויף צענדליגע, און אַמאָל אויף הונדערטע בור טשאַרעס, ווערט דורכגעפיהרט פון אַ משגיח וואָס כאַזוכט איין מאָהל אין וואַכען, אַמאָהל די און אַמאָהל יענע סטאָר. יעדערעד קען זיך פאַרשטעלען דאָס ווערט פון אזאַ השגחה נאָך ביי אַ הבשר וואָס געמט אַריין אַ „האַלסייל“ רשימה.

מיר זיינען דאָריבער וויערער מזהיר רבנים. לאָזט זיך ניט איינריידען אַז איהר וועט זיך קענען קליגען, ניט דערלאָזען קיין מכשולים. עס איז בשום אופן ניט מעגליך. און אום צו פאַרמיינען מכשולים און טריפות, חלול כבוד התורה והרבנות, דערווייטערט זיך פון אַזעלכע השגחות.

די וואָס וועט נאָר קומען דעם ערשטען מאָל, וועט שוין אויף אלע מאָל אָפּהייטען צו קומען.

עס קען שוין מעהר קיין פּאַרענטפּערונג זיין אַז די מקואות זיינען ניט סאַניטאַריש, דער צור נאַנג איז ניט מאָרעדנע, א. א. וו. און דאַריבער איז איצט מעהר ווי אלע מאָהל די פליכט פון אונזערע חברים רבנים רופען און וועקען, ריידען ביי אלע געלעגענהייטען וועגען דער הייליגער פליכט פון טהרת המשפחה. צו באַטאָנען די האַרבקייט פון דער עבירה פון נדה, און די וויכטיגקייט פון דאָס ריינקייט פון דער פּאַמיר ליע לעבען וואָס איז איינע פון די יסודות פון אונזער תורה און לעבען אַלס אַ פּאַלס פון „ממלכת כהנים ועם סגולה“.

מיר רופען אונזערע חברים רבנים אין די טעג פון ימים נוראים הבאים עלינו לטובה, צו מקדיש זיין איינע אָרער צוויי פון אייערע הויפט דרשות פאַר דעם דאָזיגען וויכטיגען יסוד התורה והאמונה.

מיר רופען אלע אונזערע אידען החברים לתורה ולמצוה, פיהרט אָן אַן אונאויפהערנדע פּראָפּאַגאַנדאַ צווישען אייערע באַקאַנטע פּאַמיר ליעס וועגען די טהרת המשפחה.

מיר רופען אונזערע השוב'ע פרויען, פיהרע־ רינס פון „ליידיעס אָקזילעריעס“, מאַכט זיך אייער פליכט צו ריידען און אַניטירען ביי יעדער געלעגענהייט צווישען אייערע יונגע חברות פאַר דעם שיינעם ריינעם פּאַמיר לעבען וואָס פאַר דערט זיך פון אַ אידישער פרוי. איהר קענט ביים ועד הרבנים קריגען אלע אַרדעסען פון די שעהנסטע און פּראַכטפולסטע מקואות. האָט זיי מיט זיך, און פיהרט אייערע באַקאַנטע פרויני־ דינס צו צייגען די שעהנקייט פון זיי. מיר זיינען זיכער אַז, ווי געזאָגט, ווען יונגע פרויען וואָלטען נאָר געזעהן די דאָזיגע מאָרעדנע בתי טבילות, וואָלטען זיי, מיט אַ ביסעלע ערקלע־ רונג פון די וויכטיגקייט פון דער מצוה און די האַרבקייט פאַרקערט פון דער עבירה, אייך גע־ פּאַלגט.

און זאָל דער זכות פון דער דאָזיגער מצוה אונז ביישטעהן צום קומענדיגען יום הדין, מיר

עס איז אפילו פאַראַן אַ חרם קדמונים פון הונדערטע גאונים בימי רבנו תם, אַז קיין חופה וקדושין טאָר ניט זיין אָן אַ רב מובהק. (וועגען גיטין איז דער חרם געווען איבעריג ווייל קיינ־ מאָהל האָט ניט קיין רב מובהק קיין חופה געהאַט צו מסדר זיין אַנט). און אידען, אידישע עלטערן, דאַרפען אויף אַ חרם ניט עובר זיין. דער ועד הרבנים האָט וויפיעל מאָהל באַ־ טאָנט אַז דאָ רעדט זיך ניט וועגען אַ געגנער־ שאַפט צו דער באַטיילונג פון חזנים ביי דער חופה־צערעמאָניע, דאָ רעדט זיך נאָר וועגען דעם סידור קדושין זעלבסט, וואָס דאָס מוז דורכגעפיהרט ווערען דורך אַ רב מובהק.

און אידישע עלטערן און אויך אידישע יונגע לייט ווערען ווידער גערופען פון אונז מיט אונ־ זער שטאַרקסטען רוף: אידען, היט אָפּ די שאַפונג פון אייער פּאַמיר לעבען פון פסול און ניט כשר'קייט על פי דת משה וישראל. לאַרעט איין, אויב איהר ווילט, חזנים צו באַזינגען חתן־ כלה, דורכפיהרען „צערעמאָניעס“ וועלכע איהר פּאַרלאַנט, אָבער דערלאָזט ניט אַז דער סדור קדושין זאָל דורכגעפיהרט ווערען ניט דורך אַ רב, אַ בקי בטיב גיטין וקדושין.

היט זיך פון הפקירות און מכשולים! היט אָפּ די כשר'קייט פון אייער משפחה שאַפונג!

וועגען טהרת המשפחה

דער ועד הרבנים פון ניו יאָרק גראַטולירט זיך אַליין מיט דעם ערפּאָלג פון זיין „קאַמפיין“ וואָס ער האָט געפיהרט בעל פה און בכתב, דורך צירקולאַרען און „המסלה“ פאַר דער אויפ־ בוואונג פון שיינע זויבערע מקואות מיט די מאָרעדנסטע באַקוועמליכקייטען. — איסטערן פּאַרקוויי, איסט סייד, וועסט סייד, באַראָ פּאַרק און נאָך געגענדען האָבען אויפגעבויט אַזעלכע פּראַכטפולע מקואות. די בתי טבילה זיינען אַזוי איינגעאָרדענט אַז די צאַרסטע יונגע אַמע־ ריקאַניזירטע פרויען קענען האָבען פאַר זיך אַליין אַ צימער, אויסנעריכט מיט די שעהנסטע איינריכטונגען און וואָס, עס איז זיכער, אַז

זאלען זוכה זיין זעהען ביזשעט ישראל בכלל ובפרט.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

כל המוסיה גורע

מאת שמואל ד. מהרשק

עברת על כל תוסיה
עשית מעשה בידך,
עברת על כל תגרע
לא עשית מעשה בידך.

(עירובין קי ע"א)

צוגעלייגטע און צוגעגעבענע צערעמאניעס איז אמאל מעהר שעדליך פאר'ן יודענטהום אלס ווען מען פערנאכלעסיגט עפעס א דין אָדער א מצוה. ווייל דער וואָס פערבויגט א געבאָט פון דער תורה, ווייס ביי זיך אז זיין פיהרונג איז ניט אידעשלאך און ער זינדירט געגען דער תורה. אזא מענש וועט אמאל האָבען הרהורי חרטה, זיין געוויסענסביסע וועט איהם טרייבען צו תשובה, צוריק צוקערען זיך צום דרך הישר.

אָבער יענער וואָס איז עובר אויפ'ן כל תוסיה קען צו תשובה ניט קומען. איהם פאלט קייןמאָהל אין געדאַנק ניט אַרײַן אז ער טוט א פאַרברעכען ער זאָל אויף דעם א תשובה זוכען. פאַרקערט, ער דענקט נאָר אז ער איז א גרויסער צדיק וואָס האָט פיעל אויפגעטאָן פאַר'ן קיום היהדות, און אז דער כביכול דאַרף איהם נאָך דאַנקבאַר זיין פאַר דער שיינער צע-רעמאָניע מיט וועלכע ער האָט דאָס אידישקייט באַפּוצט. ער פיהלט נאָרניט אז דוקא מיט דער צערעמאָניע גראָבט ער אונטער דעם פונדאַמענט פון יודענטהיים, ווי די חז"ל האָבען געזאָגט „כל המוסיה גורע" (סנהדרין כ"ט ע"א). און דערפאַר טאַקע איז אין דער תורה געשריבען פריהער לאַ תּוּסִיפוּ און נאַכהער לאַ תּגְרֵעוּ. „לאַ תּוּסִיפוּ עַל הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנְכִי מְצוּה אֲתֶכֶם

ולא תגרעו ממנו" (דברים ר') ווייל די „הוספה" בריינגט מערסטען צו „גרעון". די קליפה טרייבט ארויס דעם תוך, דער טפל פאַרנעמט דעם אָרט פון עיקר און ס'ווערט פערוואַנדעלט אין א „צערעמאָניע-אידישקייט", ווייל פון איד-דישען גייסט און פיעלע מאָהל אויך געגען אונז-זער טראַדיציע.

אַלס ביישפיעל אויף ווי ווייט דער „תּוּסִיפוּ" ברענגט צו „תּגְרֵעוּ", און צוליב צערעמאָניע ווערט פאַרכויגען איינגעוואַרצעלטע מנהגים און אפילו א דין פון דער תורה, קען אונז דינען דער „ווייסער שאַליקעל" וואָס מען לייגט אַרויף ביי אינגלאך אויפ'ן האַלדז און מען רופט עס „טלית'ל". אין דער אַלטער היים, אויף יענעם זייט ים, האָט מען פון אזא טלית'ל ניט גע-וואוסט. מען האָט אָבער געוואוסט פון א טלית. ניט-פּערהייראַטע האָבען טאַקע אָהן א טלית געראָווענט, ווייל אזוי איז דער מנהג פון קדמונים. צו דער מנהג נעמט זיך פון די סמיכות אין פרשה תצא „גדילים תעשה לך" און „כי יסח איש אשה", ווי דער מהר"ל זאָגט, אָדער פון אַנדערע מקורים, מיר ווייסען נאָך אז אויך בימי התלמוד האָבען ניט-פּערהייראַטע מענער ניט געטראָגען קיין טליתים, ווי די גמרא דער-ציילט אין מסכת קידושין (כ"ט ע"ב), אז רב המנונא האָט ניט געטראָגען קיין טלית ווייל „לא נסיבנא", ער איז ניט געווען פּערהייראַט. ווען מען האָט אָבער נאָך דער חתונה אָנ-געטאָן א טלית, איז עס געווען א „טלית כהלכה" מיט וועלכען מען האָט געקענט מעטש זיין ראשו ורובו און „שתי ציצית מלפניו ושתי מאחריו". צווישען די מתנות וואָס די כלל האָט געקויפט דעם חתן איז אויך געווען א טלית, דאָס האָט איהם געוויזען אז ער ווערט אויס כחוד און ער גייט אַרײַן אין דער פּערִיאָד פון א פּערהייראַ-טען לעבען.

דאָ אין אַמעריקע האָט די „הוספה" פון טלית'ל, וואָס מען טוט אָן אינגלאך און ניט-פּערהייראַטע בחורים, כמעט אין גאַנצען אַרויס-געשטויסען דעם טלית. מיר זעהן שוין פיעל אָרטאָדאָקסישע עלטערע מענער באַנוגענען זיך צום דאווענען מיט אזא שאַליקעל וואָס מען

מצוה כהלכתה, ניט יוצא זיין מיט איין מאָהל קידוש מאַכען.

איך ווייס אז מיר קענען אמעריקע ניט אייבערמאָכען. מיט אונזער שרייבען וועלען מיר ניט גרעסער מאַכען דעם טלית'ל און ניט אריינ-זעצען די אידען אין סוכות. איך וויל נאָר אויפמערקזאָם מאַכען אויף דעם וואָס איך זעה פיעלע אַרטאָדאָקסישע אידען און דאָס אַזעלכע וועלכע זיינען ניט קיין עמי הארציים, קענען לערנען, און אויך זיי באַנוגענען זיך מיט דעם טלית'ל צום דאוונען און מיט דער קהל'שער סוכה איין מאָהל דורכ'ן יום טוב. זאָלען זיי האַטש וויסען דאָס ווערט פון זייערע צערע-מאָניאלע מצוות.

פלאַכקייט און טיפּקייט אין אידישען חנוך

(איינדרוקען פון א באַזוך אין א מתיבתא
אין ניו יאָרק)

פון ש. ווילנער

(המשך)

דער לעהרער פערסאנאל אזוי ווי אין דעם ישיבה דעפארטמענט אזוי אויך אין דער מתיבתא, איז זעהר א געלונגענער. די הנהלה פון דעם תורה אַנשטאַלט האָט פאַרשטאַנען אַנצושטעלען אַלס ראשי ישיבה אַזעלכע בע-קאַנטע גאונים ווי הרב פיינשטיין און הרב שניידער, און אַלס מנהל דעם באַוואוסטען פּעדאַגאָג און מחנך הרב גריינמאַן, א דאַנט וועלכע דער אַנשטאַלט איז פאַר די לעצטע פאַר יאָהר דערהויבען געוואָרען צו דער מדרגה פון די גרויסע ישיבות אין לאַנד, גרויס אין דער וועלט פון לומדות און מוסר היהדות מיט ידאָת שמים, און אויך גרויס אין אַלגעמיינע וויסענ-שאַפט, וואָס עס פאַרדערט זיך אין אַ פאַראַקסיעל סקול. און אזוי איז דאָ אויך איינגעאַרדענט

האָט איהם צו דער בר-מצוה געקויפט. מען לייגט איהם אַרויף אויפ'ן האַלדן און מען זוכט צו געפינען די ציצית צווישען די פרעגז וועלכע זיינען פיעל לענגער פון די ציצית.

און ניט נאָר האָט דער וויסער שאַליק אַפּ גע'ירש'ענט דעם אַרט פון טלית. מיר איז אויך פיעלע מאָהל אויסגעקומען זעהן אז ער פאַר-נעמט דעם אַרט אויך פון די תפלין. מאַנכע אבליים קומען אין שוהל זאָגען קרוש, קיין תפלין לייגען זיי ניט, אָבער דער טלית'ל אויפ'ן האַלדן מוז זיין, דען ווי איז א איד אָהן א טלית'ל? פון תפלין אָבער ווייס ער ניט.

אָדער נעמט, למשל, די „הוספה" פון סוכה, וואָס דאָ אין אמעריקע ווערט זי געשטעלט ביי פיעלע אַרטאָדאָקסישע שוהלען. אַט די הוספה האָט כמעט אין גאַנצען צובראָכען דעם דין פון „בסוכות תשבו". פיעלע אידען וועלכע האַלטען זיך פאַר שטריינג רעליגיעזע מענשען, פאַרמעגליכע וואָס האָבען גענוג פּלאַץ ביי זייערע הייזער און זיינען פאַרמעגליך צו מאַכען א סוכה, און דאָך באַנוגענען זיי זיך נאָר מיט דעם וואָס דעם ערשטען אָווענר גייען זיי אריין אין דער „קהל'שער סוכה" מאַכען קידוש, פאַר-זוכען דעם וויין, ניט צובייסענדיג אפילו (פאַר-ריינענדיג דעם דין פון קידוש במקום סעודה) און מיט דער איינציגער ברכה פון „לישב בסוכה" וואָס זיי האָבען דאָרטען איין מאָהל געמאַכט, זיינען זיי שוין יוצא אויפ'ן גאַנצען סוכות.

אין דער אַלטער היים האָט מען געוואוסט אז א שוהל דאַרף האָבען ספרים אָבער ניט קיין סוכה. רב נטרונאי גאון שרייבט „לא נכון לעשות סוכה בביהכ"נ", און דאָס וואָס עס שטייט אז מען האָט געמאַכט סוכות „בחדרות בית האלקים" (נחמיה ח') איז דאָס געווען צו ליעב די פיעלע עולה גדל וואָס דאָרט איז געווען זייער אכסניה וואו זיי האָבען געגעסען און גע-שלאָפען.

רב האי גאון שרייבט „נהגו לעשות סוכה בביהכ"נ למי שאין לו מקום לעשות סוכה או שאין ירו משנת" (מאה שערים). אָבער יענע מענשען פלענען אין דער סוכה מקיים זיין די